

INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES – IV

**April 23-25, 2020
Paris, France**

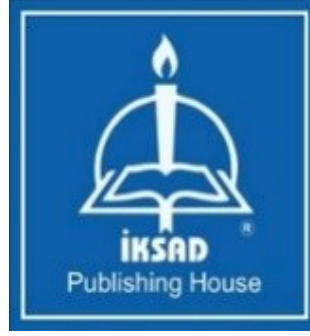
**EDITOR
Assist. Prof. Dr Mesut AVCI**

ABSTRACT BOOK

IKSAD Publishing House -2020

April 23-25, 2020
Paris, France

CONGRESS ABSTRACT BOOK

INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES – IV

EDITOR

Assist. Prof. Dr. Mesut AVCI

**Institute Of Economic Development And Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY**

TR: +90 342 606 06 75 USA: +1 631 685 0 853

E mail: info@iksad.com

www.iksad.com

www.iksadkongre.org

All rights of this book belong to IKSAD Publishing House Authors are responsible both ethically and juridically Iksad Publications - 2020©

Issued: 27.04.2020

ISBN-978-605-7811-60-8

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES – IV

DATE AND PLACE

April 23 - 25, 2020 Paris – FRANCE

ORGANIZATION

Institute of Economic Development and Social Researches (İKSAD)

COORDINATOR

Alina AMANZHOLVA

LANGUAGES

Turkish, English, French, Russian

INTERNATIONAL PARTICIPANTS

- Prof. Dr. Qasim HACIYEV – Azerbaijan (Page:36)
 - Zahid WOLOSI – Afghanistan (Page:39)
 - SADYKOVA Damezhan, SDIKOVA Zhanat,
YULDASHEVA Shahrizada – Kazakhstan (Page:40)
- Tangatarova Zh., Azhigaliyeva G., Nazymova Z. – Kyrgyzstan (Page: 41)

SCIENTIFIC & ADVISORY BOARD MEMBERS

Dr. Jean Philippe Praene
University of La Réunion

Dr. Anatoliy LOGINOV
Taras Shevchenko State University

Dr. Andrea Lucchesi
Sao Paulo University

Dr. Ansi Rezeda SAFIULLINA
Kazan Federal University

Dr. Cynthia CORREA
Sao Paulo University

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA
Rasulbekov Kyrgyz Economic University

Dr. Dmitriy VASILYEV
Russian Academy of Entrepreneurship

Dr. Dinarakhan TURSUNALIEVA
Rasulbekov Kyrgyz Economic University

Dr. George RUDIC
Montreal Pedagogy Institute

Dr. Klara PUSHKINA
Chuvash State University

Dr. Nagbdu KAMAROVA
Yessenov University

Dr. Necati DEMİR
Gazi University

Dr. Nikolay VASKIV
Kyiv National University of Culture and Arts

Dr. Osman ERKMEN
Gaziantep University

Dr. Rimma PARDABAYEVA
Ufa State University

Dr. Ümran TÜRKYILMAZ
Gazi University

INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES - IV

April 23-25, 2020

Paris, France

Participant Countries:

Turkey , Azerbaijan, Afghanistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan

Conference venue:

Hotel ibis Paris CDG Airport

3 Rue de Bruxelles Roissypole Est, 93290 Tremblay-en-France

<https://www.accorhotels.com/tr/hotel-1404-ibis-paris-cdg-airport/index.shtml>

CONGRESS PROGRAM

Online (with Video Conference) Presentation

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of “Meeting ID or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- The options in each session must be connected to the session 5 minutes from the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- Moderator - responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ❖ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ❖ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ❖ **Meeting ID:** 797 8943 2462. **Password:** 008568
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.
- If you think there are any deficiencies / spelling mistakes in the program, please inform by e-mail until 18 April 2020 (17:00) at the latest.

**INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES - IV**

April 23-25, 2020

Paris, France

26.04.2020 / Sunday / 09:00-10:30

SESSION-1	MODERATOR: Dr. Ögrt. Üyesi Mesut AVCI
Albina Chingiz HASHİMOVA	FORECASTING OF THE COMMUNICATION SERVICES OF THE AZERBAIJAN REPUBLIC FOR 2020-2025
Albina Chingiz HASHİMOVA	ANALYSIS OF INFORMATION AND COMMUNICATION SERVICES IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN
Dr. Ögrt. Üyesi Mesut AVCI	THE PROPHET AND COMMUNICATION DYNAMICS
Assoc. Prof. Vugar Aydın GARADAGHLI	THE CLARIFYING OF PHONETIC PROCESSES IN V-VI FORMS OF ARABIC VERBS IN DIFFERENCES BETWEEN HAFS AND WARSH'S TRANSMISSIONS
Gunel ISMAYILZADE	THE U.S. AND THE SOUTH CAUCASUS: IMPOSSIBLE DISENGAGEMENT
Zülfiyyə MUSAYEVA	THE INFLUENCE OF MASS MEDIA ON INTRA HOUSEHOLD RELATIONS
Zahid WOLOSI	EXAMPLES OF INNOVATION IN NARSANG
Вафа БУНЯДОВА	ТЕРМИНЫ, ИХ ЗНАЧЕНИЯ И ОБРАЗОВАНИЕ ПРИ ПОМОЩИ КАЛЪКИ

**INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES - IV**

April 23-25, 2020

Paris, France

26.04.2020 / Sunday / 11:00-13:00

SESSION-2		MODERATOR: Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK	
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK		BARIŞ KELİMESİ ÜZERİNE ETİMOLOJİK BİR İNCELEME	
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK		MUSTAFA KEMAL PAŞA VE SİLAH ARKADAŞLARI HAKKINDA YAZILMIŞ MANZUM BİR OSMANLI ARŞİV BELGESİ	
Ulviyya NAHMATOVA		THE PSYCHOLOGICAL IMPACT OF SOCIETY ON THE FORMATION OF GENDER ROLES IN MODERN TEENAGERS	
Samira Dadashova Nazim		THINKING ETHICALLY ABOUT ENVIRONMENTAL BIOTECHNOLOGY	
Nubar AHMADOVA		SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF INSTITUTIONS' ORGANIZATION	
Qasim HACIYEV		AZƏRBAYCANDAN AŞKAR EDİLMİŞ ORTA ƏSR TİBB VƏ ƏCZAÇILIQ ALƏTİ	
Qasim HACIYEV		HISTOIRE DE LA CULTURE MATERIELLE ET SPIRITUELLE DE L'AZERBAÏDJAN	
SADYKOVA Damezhan, SDIKOVA Zhanat, YULDASHEVA Shahrizada		TOURIST-RECREATIONAL RESOURCES AND OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN KAZAKHSTAN	

**INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES - IV**

April 23-25, 2020

Paris, France

26.04.2020 / Sunday / 14:00-15:30

SESSION-3	
MODERATOR: Doç. Dr. Melahat BABAYEVA	
Айнура ХУДИЕВА	ВОЛНОВЫЕ ЯВЛЕНИЕ В НЕГЛУБОКИХ КАНАЛАХ
Айнура ХУДИЕВА	НЕЛИНЕЙНЫЕ ВОЗМУЩЕНИЯ НА ПОВЕРХНОСТИ СТАЦИОНАРНЫХ ПОТОКОВ ДВУХСЛОЙНОЙ ВЯЗКОЙ ЖИДКОСТИ МЕЖДУ ДВУМЯ ГОРИЗОНТАЛЬНЫМИ ПЛАСТИНАМИ
Ема Нәсənova Mehrab Qızı	ÇARIZMIN CƏNUBI QAFQAZDA VƏ ŞİMALI AZƏRBAYCANDA MÜSTƏMLƏKƏ SIYASƏTİNİN ƏSAS ASPEKTLƏRİ
Narmin ABDULLAYEVA	FEATURES OF THE EMOTIONAL DIFFICULTIES THAT THE PRIMARY SCHOOL CHILDREN FACED DURING THE TRAINING ACTIVITY
Saadat HUMBATALIYEVA Asgar	ASSESSMENT OF THE USE OF HUMAN CAPITAL IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY
Aynura YAHYAYEVA Yusif	STATE POLICY IN THE FIELD OF SOCIAL INVESTMENT ACTIVITY
Doç. Dr. Melahat BABAYEVA	FOLKLORDA KARŞILAŞTIRMA YÖNTEMİ
TANGATAROVA Zh., AZHIGALIYEVA G., NAZYMova Z.	UPDATED EDUCATION - GUARANTEE OF PROMOTING THE VALUES OF PATRIOTISM OF KAZAKHSTAN

**INTERNATIONAL PARIS CONFERENCE ON
SOCIAL SCIENCES - IV**

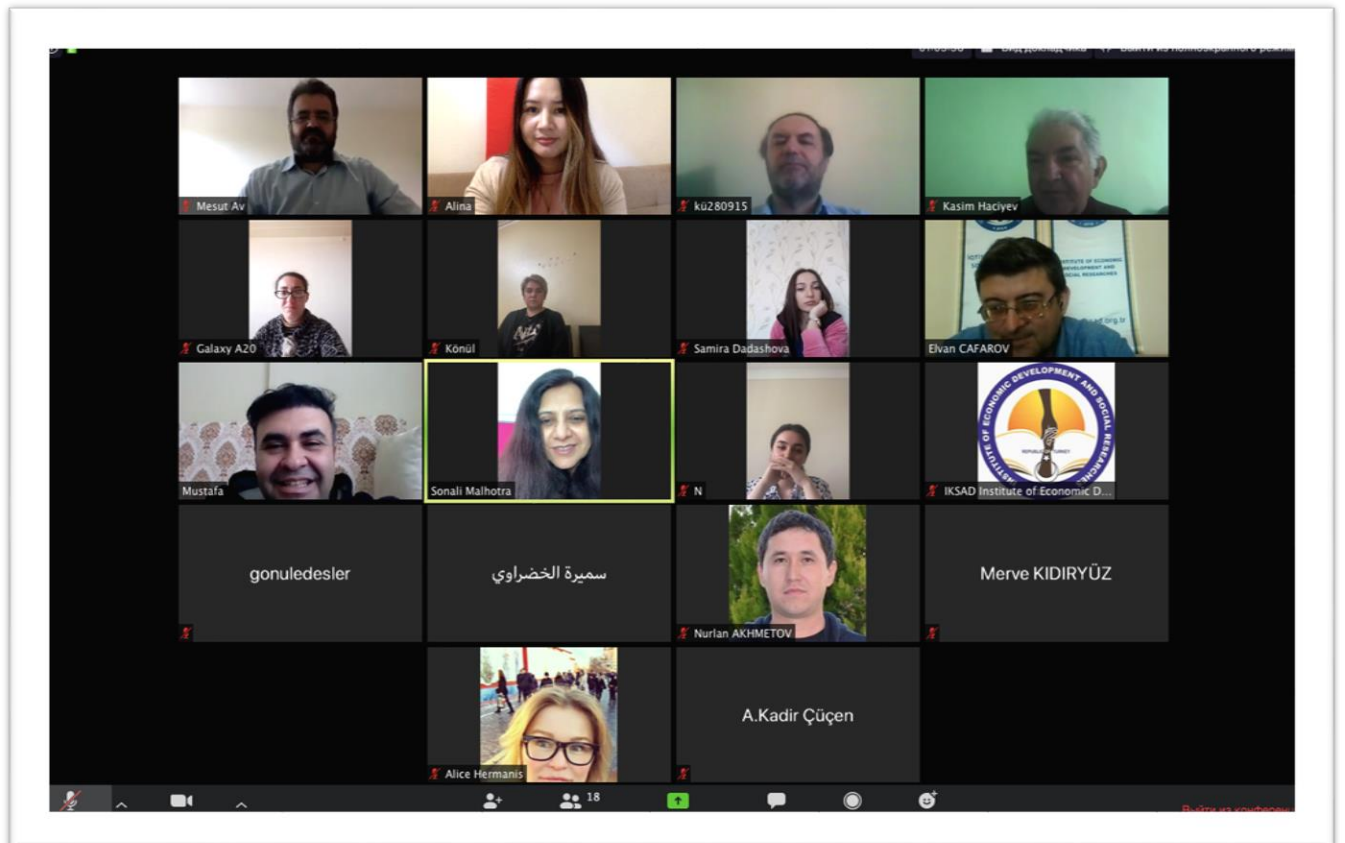
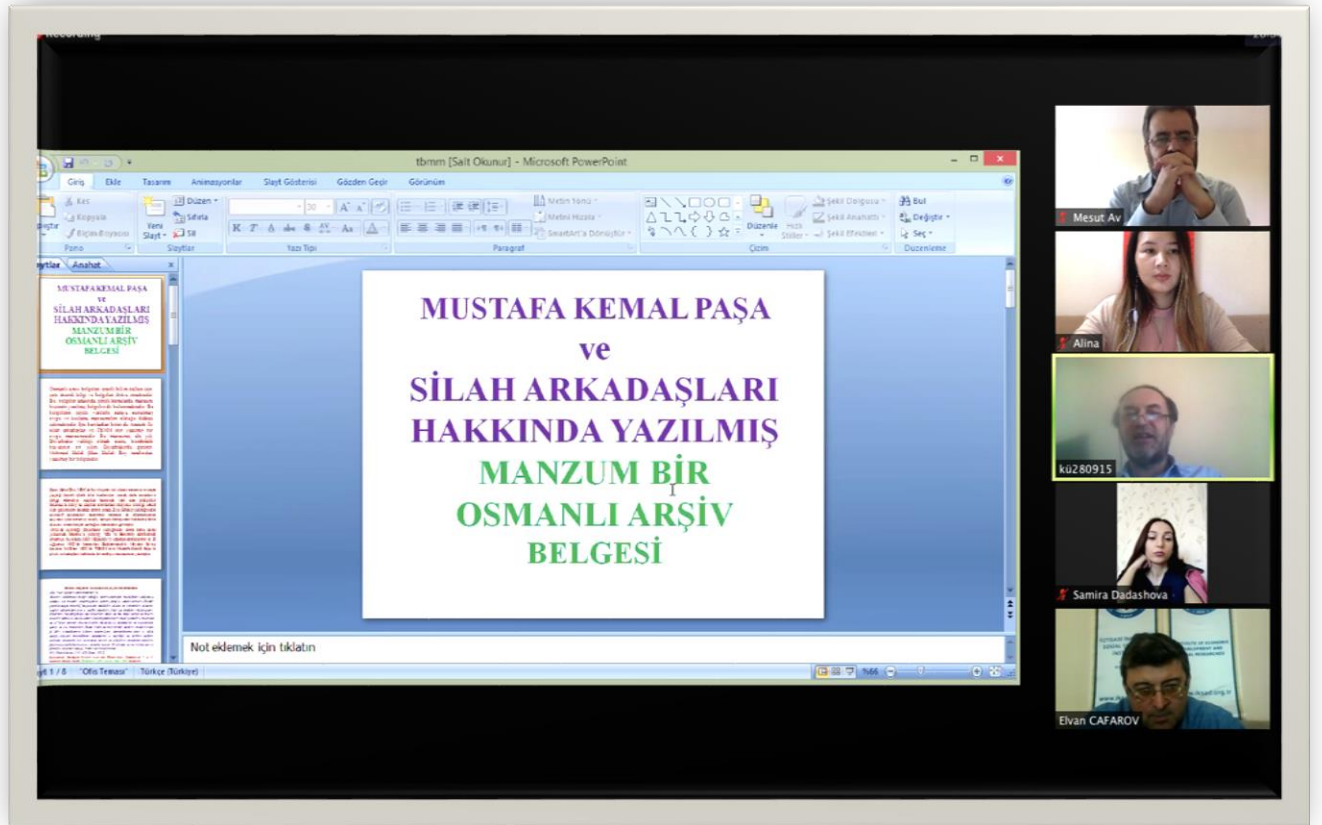
April 23-25, 2020

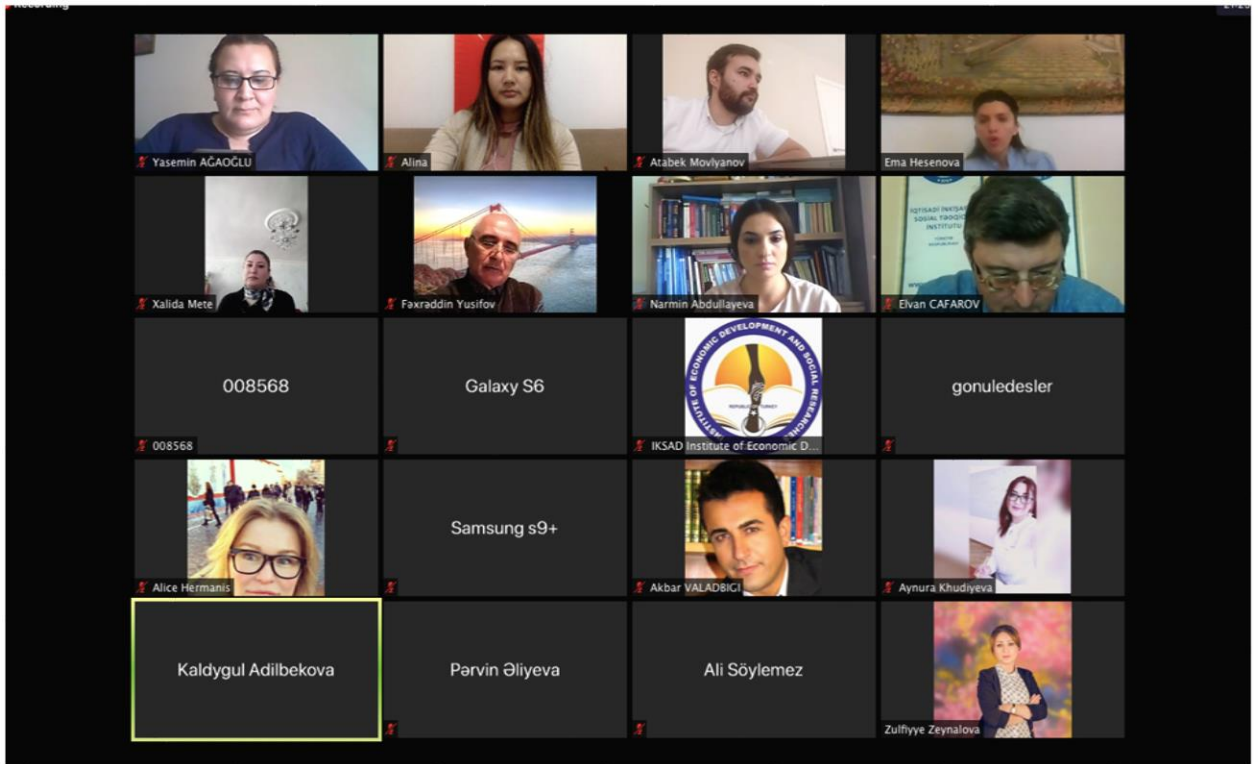
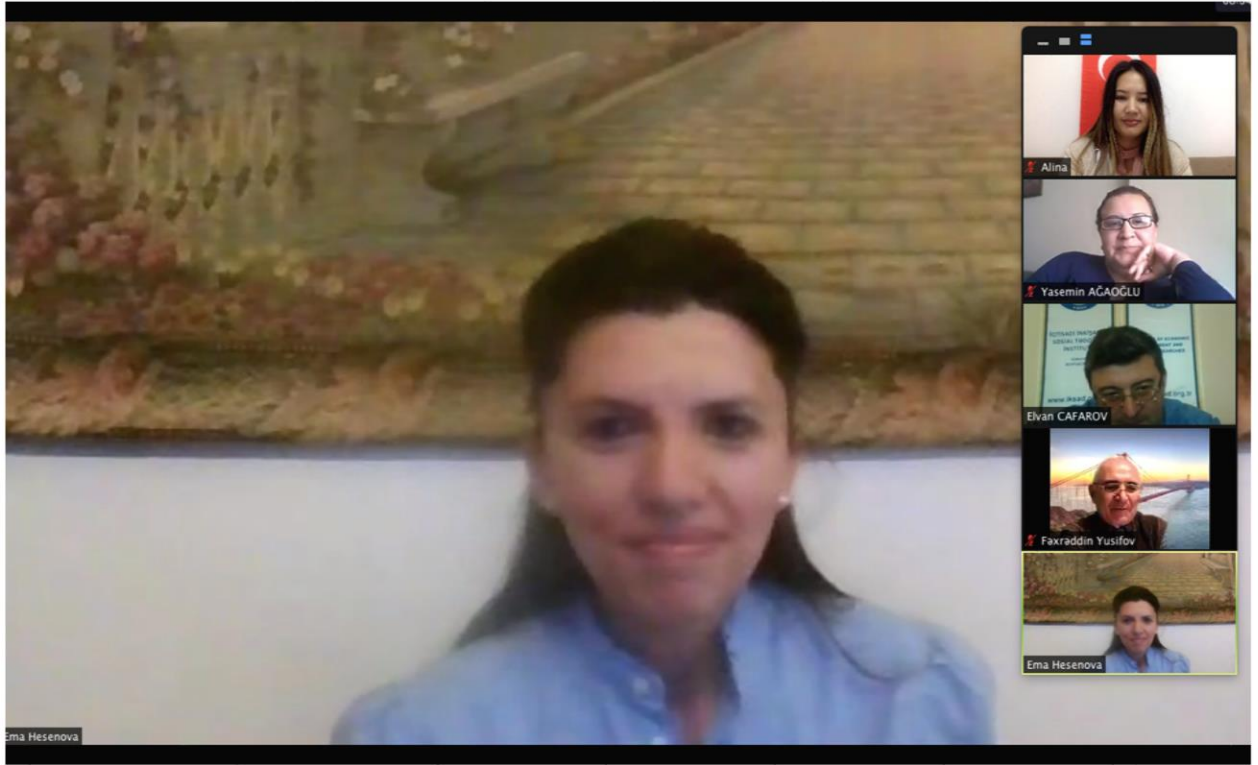
Paris, France

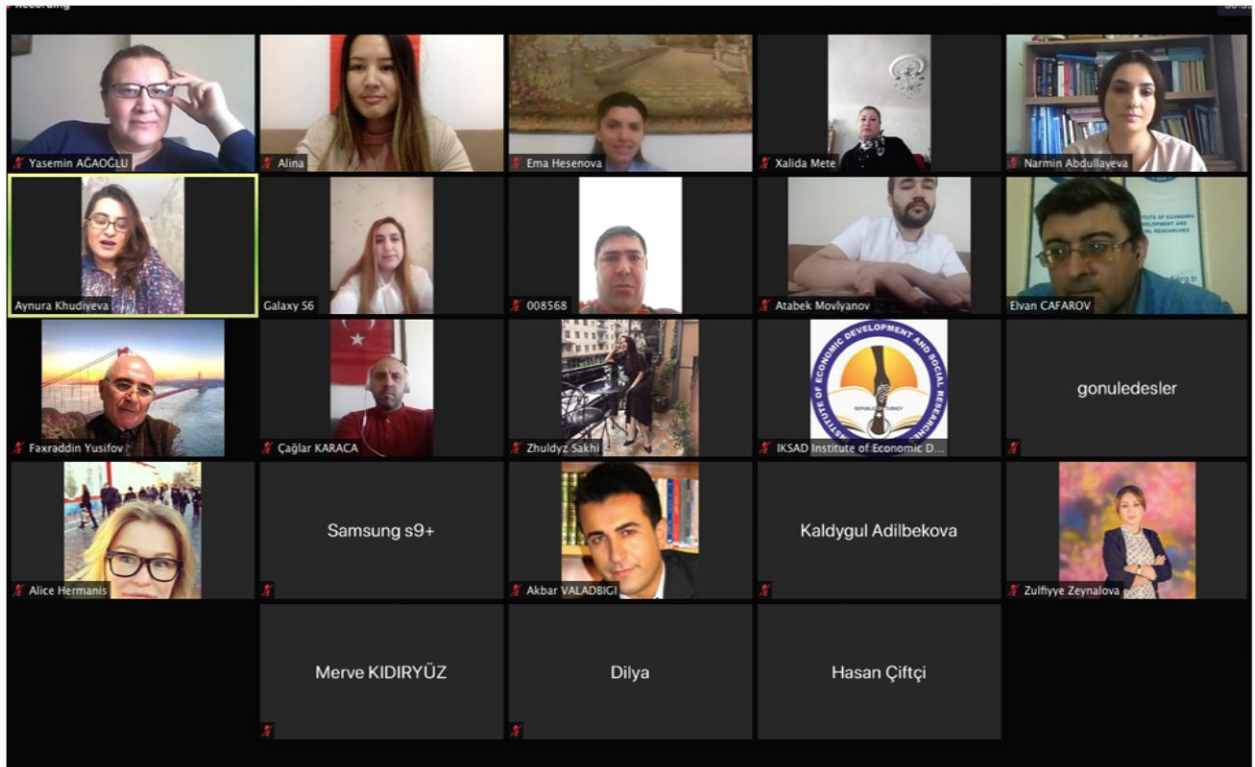
26.04.2020 / Sunday / 16:00-18:00

SESSION-4		MODERATOR: Yegana Hajiyeva Aziz Gizi	
Səba NAMAZOVA		“MOLLA NƏSRƏDDİN” JURNALININ PUBLİSİTİKASI	
Yegana HAJIYEVA Aziz Gizi		THE IMPACT OF THE POLICY OF ASSIMILATION AND DISCRIMINATION IN IRAN ON THE ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY OF IRANIAN AZERBAIJANIS	
Parvin ALİEVA		THE ROLE OF VOLITIONAL QUALITIES IN THE FORMATION OF NATIONAL CHARACTER IN TEENAGERS	
Dr. Günel MAMMADOVA		EĞİTİMDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	
Öğr. Gör. Dr. Muhammet ATASEVER		PROVERBS IN TURKISH EPIC LITERATURE	
Khalida METE		THE EPIC PARADIGM OF SUPERNATURAL POWER IN TURKISH EPICS	
Ali FARHADOV		OVERVIEW OF THE RELIGIOUS SITUATION IN AZERBAIJAN IN THE LATE 19TH AND EARLY 20TH CENTURIES	
Abdul-Rahman Balogun MUHAMMED-SHITTU		AN EXPLORATION OF THE IMPACT OF ACADEMIC SCHOLARSHIP ON ACADEMIC PROCRASTINATION AMONGST THE HIGHER INSTITUTION STUDENTS	
Könül SƏMƏDOVA İbrahim qızı		AZƏRBAYCAN DİLİNİN ŞİMAL LƏHCƏSİNDƏ E SAİT SƏSİNİN UZANMASI HALLARI	

PHOTO GALERY

Абстракт: Изучение волновых явлений в неглубоких каналах (теория «мелкой воды») представляет значительный практический интерес. Особый интерес для моделирования представляют часто возникающие явления внезапного повышения уровня (так называемый «прыжок воды»). В гидравлике они называются гидравлическими прыжками или борами. В жидкости или газе в отличие от твердых тел нет сил сопротивления сдвигу, поэтому могут распространяться только продольные волны. Хорошо известный пример продольных волн в природе — звуковые волны, которые возникают из-за упругости воздуха.

Постановка задачи. Пусть имеется канал с постоянным наклоном дна, простирающийся до бесконечности вдоль оси ox . И пусть в данном канале в поле силы тяжести течет несжимаемая жидкость. Предполагается, что жидкость лишена внутреннего трения, трения о стенки и дно канала, а уровень жидкости над дном канала h является малой величиной по сравнению с характерными размерами течения, размерами неровностей дна и т.п.

Пусть $h = h_0 + \eta$, где через h_0 - обозначена ордината свободной поверхности жидкости (рис. 1.1).

Свободная поверхность жидкости η (рис. 1.1), находящейся в равновесии в поле силы тяжести – плоская. Если в результате какого-либо внешнего воздействия поверхность жидкости в каком-либо месте выводится из ее равновесного положения, возникает движение, распространяющееся вдоль всей поверхности жидкости в виде волн, называемых гравитационными, так как они обуславливаются действием поля тяжести. Данный тип волн происходит, в основном, на поверхности жидкости, захватывая внутренние слои тем

Остановить видео (Q36V)

24

The screenshot shows a Zoom meeting interface. On the left, a Microsoft Word document is open, displaying a summary in Azerbaijani. The document title is "XÜLASƏ". The text discusses the impact of emotional difficulties on the teaching process and the role of empathy. The summary is as follows:

XÜLASƏ
Təlim fəaliyyəti zamanı kiçikyaşlı məktəblilərin qarşılaşdıqları çətinliklərin onların affektiv sahəsinə mənfi təsir edir. Həmçinin onların affektiv sahəsində olan çətinliklərin təlim fəaliyyətinə, xüsusilə, zehni fəaliyyətə longidici təsir edir. Xüsusilə, emosional tiplərin iş qabiliyyəti onların əhvalından asılı olur. Kiçikyaşlı məktəblilərin hissi çətinliklərinə ali hissələrin yetərinə inkişaf etməməsi, emosional proseslərin tənzimlənməsi (asan, çətin, asta, sürətli), hissələrin çətinliklə keçirilməsi, alınan hissi təəsüratın təsirinə çıxma bilməmək (buna sərf olunan müddət hər birində fərqlidir), öz hissələrini verballaşdırmaq və əksinə, verbal vəzifələrə adekvat hissi münasibət bəsləmək daxildir. Kiçikyaşlı məktəblilərin emosional çətinliklərinin təlim fəaliyyətinə təsirini araşdırarkən onlarda xüsusilə zehni və praxsis hissələrin kifayət qədər inkişaf etmədiyini məlum olmuşdur. Hər bir fənnin özünəməxsus zehni və praxsis hissələr formalaşdırmaq imkanı vardır. Bu məqsədlə təcrübəyə daha çox yer verilməli, hər uğurlu hall strategiyası onlarda məmnunluq hissi yaradaraq praxsis hissələri inkişaf etdirir.

Emosional məzmunlu informasiyanı qavramaq, diqqəti yönəltmək, yadda saxlamaq, yəddə salmaq və s. daha asan və yüksək səviyyədə olur. Hissi idrak zamanı alınan mənfi hissi təəsürat məntiqi idrakın işini xeyli çətinləşdirir. Dərslərdə verilmiş məzmunun onların psixikasında necə (çətinliklə) əks olunması və hissi təsiri hökmən nəzərə alınmalıdır. Təlim materialları onların hissələrini aktivləşdirir və münasibət formalaşdırır. Qarışıq, ziddiyətli hissələrin eyni zamanda keçirilməsi onların anlaşılmasını çətinləşdirir, emosional sabitliyini pozur.

Hissi çətinliklər hissi yüklənməyə yol açır. Hissi yüklənməyə səbəb olur. əlverişsiz təlim situasiyaları, təlim materiallarının çətin qoyulması, müəllim-şagird, şagird-şagird arasındakı ünsiyyət və qarşılıqlı münasibətlərin səviyyəsi, müəllim tərəfindən antipatiya, simpatiya hallarına yol verilməsi, qeyri-obyektiv qiymətləndirmə, frustasiya, stress, əlverişsiz psixoloji iqlim, onların səhvlərinə, uğursuzluqlarına, imkanlarına qarşı pedaqoji dozumsuzluq, məzəmmət və cəzadan istifadə və s.

Empatiya hissinin zəif olması nəticəsində onlar oxuduqları hekayələrdə baş verən hadisələri, xarakterləri, onların davranış və rəflərini, keçirdikləri hissələri, humanizmi anlamada çətinlik çəkir.

On the right side of the Zoom window, a vertical list of participants is visible:

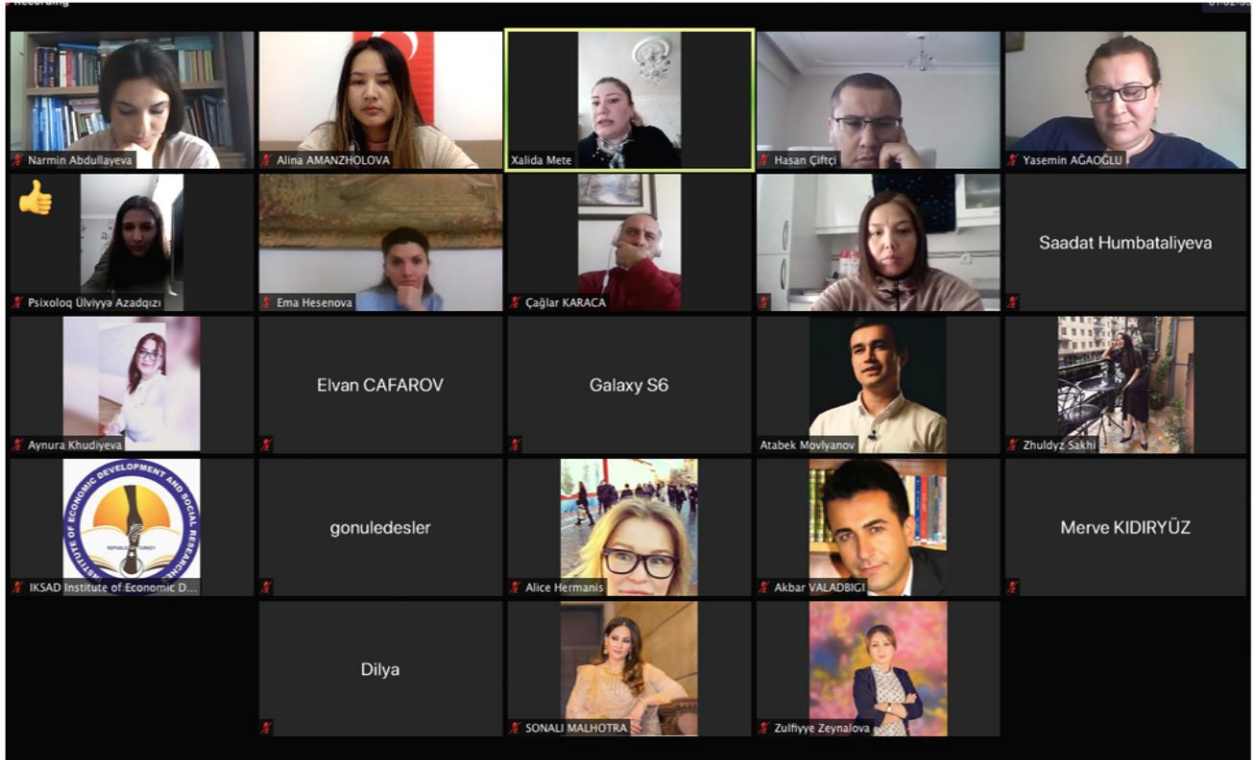
- Yasemin AĞAOĞLU
- Alina
- Ema Hesenova
- Narmin Abdullayeva
- Elvan CAFAROV

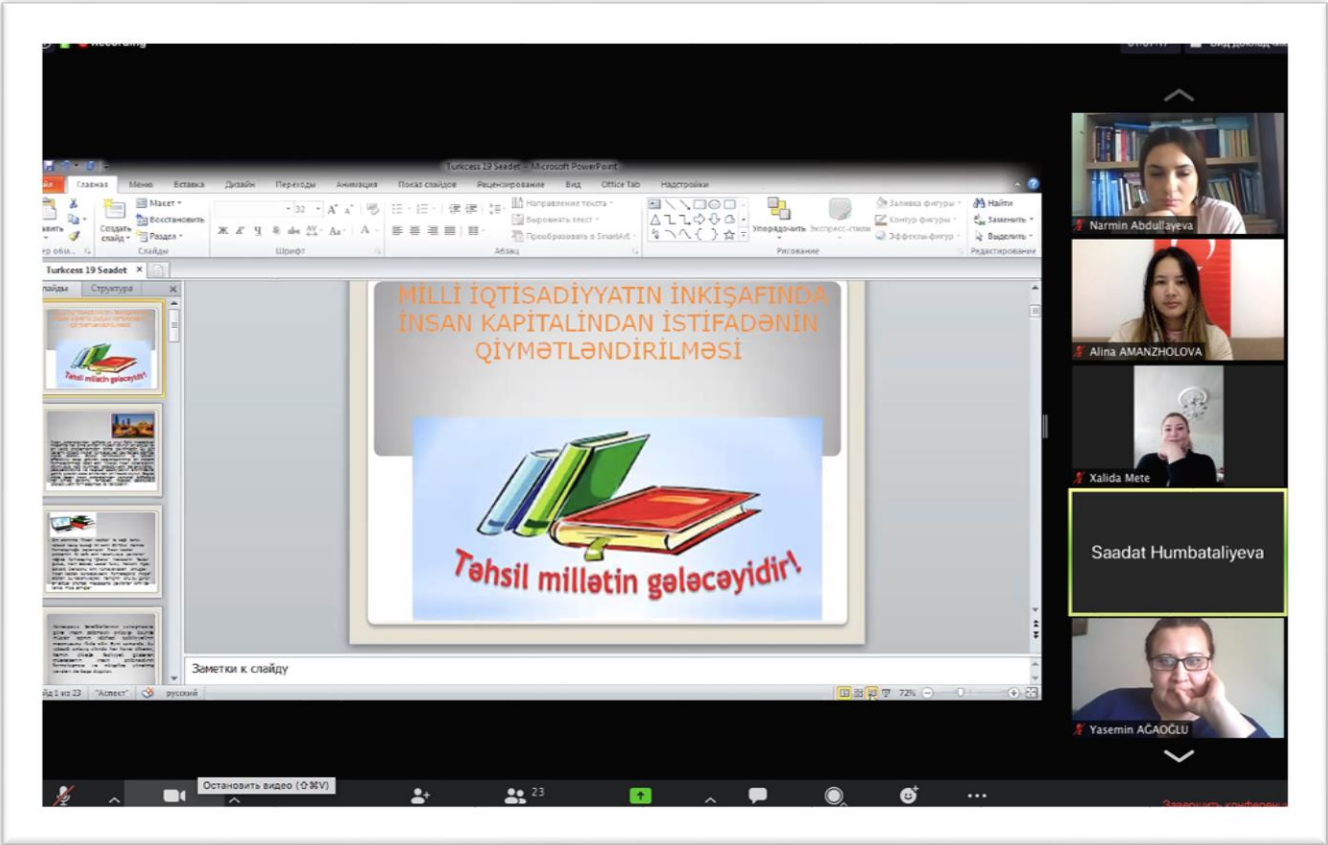
The screenshot shows a Zoom meeting grid with 23 participants. The participants are arranged in a 5x5 grid, with the last cell empty. The participants are:

- Row 1: Yasemin AĞAOĞLU, Alina AMANZHOLOVA, ATASEVER, Atabek Movlyanov, Elvan CAFAROV
- Row 2: Abdulrahman Balogun, Seba Naməzova, Psixoloq Üviyyə Azadqızı, Hasan Ciftçi, Dilya
- Row 3: taleh.ceferov.83@mail.ru, Narmin Abdullayeva, Çağlar KARACA, Galaxy S6, Kaldygul Adilbekova
- Row 4: Zhuldyz Sakhi, IKSAD Institute of Economic D., gonuledesler, Alice Hermanis, Merve KIDIRYÜZ
- Row 5: DU HAUT Danielle, Zulfyye Zeynalova

Akıl

- Son pişmanlık fayda vermez. (Togan, 1972, s.69)
- Dile düşen iş ziyan olmuştur. (Togan, s.65)
- Gafil başun ağrısın beyni bilür. (Ergin, 2014, s.75)
- Er cömerdin er nâkesin ozan bilür. (Ergin, s.75)
- Dünyayı erenler akıl ile bulmuşlar. (Ergin, s.189)
- Baş esen olsa börk bulunmaz mı olur! (Ergin. s.194)
- Sakınmayub söz söyleşen sonra utanur, geri oturur. (Ekici, 2019, s.71)
- İnsanın akli geç gelir, hiddet ise tez gelir. (Gürsoy Naskali, 1995, s.252)
- Çok konuşunca hatip olunmaz. (Dilek, 2007b, s.116)
- Akıllı başı kimse kesmez. (Dilek, s.128)
- Demir kızınca kırılacağını bilmez, ahmak çoşunca öleceğini bilmez. (Dilek, s.249)
- Arığın akli iyi, ahmağın sözü keskin. (Dilek, s.317)
- Beklemekle zaman uzar, düşünmek yolu kısaltır. (Dilek, 2007c, s.127)
- Atılan ok geriye dönmez. (Aktaş, 2011, s.183)
- Güzel söz ise kulağa siner, kötü söz ise kötüyü yel götürür. (Ergun, 2006, s.154,158,269,360)
- Atılan ok taştan dönmez; giden er yoldan dönmez. (Ergun, s.336)
- Er gövden erleşse de er aklın yetmez. (Ergun ve Aça, 2004, s.336)
- Karşılaşılan kişi söz dinler, yortan kişi yol alır. (Ergun ve Aça, s.354)

CONTENT

CONGRESS ID	I
PROGRAM	II
PHOTO GALLERY	III
CONTENT	IV

ABSTRACTS

Ali FARHADOV	
OVERVIEW OF THE RELIGIOUS SITUATION IN AZERBAIJAN IN THE LATE 19 TH AND EARLY 20 TH CENTURIES	1
Albina Chingiz HASHİMOVA	
ANALYSIS OF INFORMATION AND COMMUNICATION SERVICES IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN	2
Albina Chingiz HASHİMOVA	
FORECASTING OF THE COMMUNICATION SERVICES OF THE AZERBAIJAN REPUBLIC FOR 2020-2025	3
Dr. Öğr. Üyesi Mesut AVCI	
THE PROPHET AND COMMUNICATION DYNAMICS	4
Associate professor Vugar Aydin GARADAGHLI	
THE CLARIFYING OF PHONETIC PROCESSES IN V-VI FORMS OF ARABIC VERBS IN DIFFERENCES BETWEEN HAFS AND WARSH'S TRANSMISSIONS	7
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK	
BARIŞ KELİMESİ ÜZERİNE ETİMOLOJİK BİR İNCELEME	8
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK	
MUSTAFA KEMAL PAŞA VE SİLAH ARKADAŞLARI HAKKINDA YAZILMIŞ MANZUM BİR OSMANLI ARŞİV BELGESİ	9

Khalida METE	
THE EPIC PARADIGM OF SUPERNATURAL POWER IN TURKISH EPICS	11
Yegana HAJIYEVA Aziz gizi	
THE IMPACT OF THE POLICY OF ASSIMILATION AND DISCRIMINATION IN IRAN ON THE ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY OF IRANIAN AZERBAIJANIS	15
MUSAYEVA Zülfiyyə	
THE INFLUENCE OF MASS MEDIA ON INTRA HOUSEHOLD RELATIONS	17
Айнура ХУДИЕВА	
ВОЛНОВЫЕ ЯВЛЕНИЕ В НЕГЛУБОКИХ КАНАЛАХ	20
Айнура ХУДИЕВА	
НЕЛИНЕЙНЫЕ ВОЗМУЩЕНИЯ НА ПОВЕРХНОСТИ СТАЦИОНАРНЫХ ПОТОКОВ ДВУХСЛОЙНОЙ ВЯЗКОЙ ЖИДКОСТИ МЕЖДУ ДВУМЯ ГОРИЗОНТАЛЬНЫМИ ПЛАСТИНАМИ	23
Ulvyya NAHMATOVA	
THE PSYCHOLOGICAL IMPACT OF SOCIETY ON THE FORMATION OF GENDER ROLES IN MODERN TEENAGERS	26
Samira DADASHOVA Nazim	
THINKING ETHICALLY ABOUT ENVIRONMENTAL BIOTECHNOLOGY	29
Nubar AHMADOVA	31
SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF INSTITUTIONS' ORGANIZATION	
Parvin ALIEVA	
THE ROLE OF VOLITIONAL QUALITIES IN THE FORMATION OF NATIONAL CHARACTER IN TEENAGERS	33
Prof. Dr Qasım HACIYEV	
AZƏRBAYCANDAN AŞKAR EDİLMİŞ ORTA ƏSR TİBB VƏ ƏCZAÇILIQ ALƏTI	36
Prof. Dr Qasım HACIYEV	

HISTOIRE DE LA CULTURE MATERIELLE ET SPIRITUELLE DE L'AZERBAÏDJAN	37
Zahid WOLOSI	
EXAMPLES OF INNOVATION IN NARSANG	39
SADYKOVA Damezhan, SDIKOVA Zhanat, YULDASHEVA Shahrizada	
TOURIST-RECREATIONAL RESOURCES AND OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN KAZAKHSTAN	40
Tangatarova Zh., Azhigaliyeva G., Nazymova Z.	
UPDATED EDUCATION - GUARANTEE OF PROMOTING THE VALUES OF PATRIOTISM OF KAZAKHSTAN	41
Doç. Dr. Melahat BABAYEVA	
FOLKLORDA KARŞILAŞTIRMA YÖNTEMİ	42
Ema HƏSƏNOVA Mehrab qızı	
ÇARIZMIN CƏNUBİ QAFQAZDA VƏ ŞİMALI AZƏRBAYCANDA MÜSTƏMLƏKƏ SIYASƏTİNİN ƏSAS ASPEKTLƏRİ	44
Narmin ABDULLAYEVA	
FEATURES OF THE EMOTIONAL DIFFICULTIES THAT THE PRIMARY SCHOOL CHILDREN FACED DURING THE TRAINING ACTIVITY	46
Saadat HUMBATALIYEVA Asgar	
ASSESSMENT OF THE USE OF HUMAN CAPITAL IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY	50
Docent Aynura YAHYAYEVA Yusif	
STATE POLICY IN THE FIELD OF SOCIAL INVESTMENT ACTIVITY	53
Dosent Səba NAMAZOVA	
“MOLLA NƏSRƏDDİN” JURNALININ PUBLİSİSTİKASI	56
Gunel ISMAYILZADE	58
THE U.S. AND THE SOUTH CAUCASUS: IMPOSSIBLE DISENGAGEMENT	

PHD. Dr. Günel MAMMADOVA	
EĞİTİMDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	59
Könül SƏMƏDOVA İbrahim qızı	
AZƏRBAYCAN DİLİNİN ŞİMAL LƏHCƏSİNDƏ E SAİT SƏSİNİN UZANMASI HALLARI	60
Abdul-Rahman Balogun MUHAMMED-SHITTU	
AN EXPLORATION OF THE IMPACT OF ACADEMIC SCHOLARSHIP ON ACADEMIC PROCRASTINATION AMONGST THE HIGHER INSTITUTION STUDENTS	61
Вафа БУНЯДОВА	
ТЕРМИНЫ, ИХ ЗНАЧЕНИЯ И ОБРАЗОВАНИЕ ПРИ ПОМОЩИ КАЛЬКИ	62
Öğr. Gör. Dr. Muhammet ATASEVER	
PROVERBS IN TURKISH EPIC LITERATURE	64

OVERVIEW OF THE RELIGIOUS SITUATION IN AZERBAIJAN IN THE LATE 19TH AND EARLY 20TH CENTURIES

Ali FARHADOV

PhD in History, Senior researcher of ANAS National Museum of History of Azerbaijan

ABSTRACT

Moslem world imitating the West, rejecting the authority of Christianity on free thought began to appropriate the Europe culture completely and to consider Islam as a hindrance in the way of own development. But some Islam intellectuals put forward the idea that it is not correct to compare the Christianity and Islam. They consider that it is not necessary to remove Islam religion, it is necessary to clean it from harmful elements and prejudice. This movement went down in history with the names of Islamic modernism, reform or renovation in the religion. We can hold up as examples Mir Mohammad Karim Mirjafar al-Bakuvi (h.1938) Akhund Mirza Abu Turab Akhundzadeh (h.1910), Ali Bey Huseynzade (h.1940) from Azerbaijan to the basic representatives of this current. Such reformer thinkers had noted that it is important to direct again to the Koran for reviving the thought of stagnant Islam and had fought in this way.

One of the World Muslim thinkers Mir Muhammad Karim al-Bakuvi who lived in the half of XIX – early XX centuries entered to the group of Islam thinkers, was engaged in confessor and teaching activities. To knock down barriers in the complexity situation between Muslims and Koran, in the perception true understanding of the Koran a thinker written a three – volume commentary the named after “Kashful-Haqaiq” (“Discovery of Truth”) issued this honorable work in Tiflis printing “Caspian”.

Al-Bakuvi opposed any prejudices, distortions of ideology of the Koran under whatever pretexts they were put, the key to all problems of Islamic society he was seen only in the correct understanding of the Koran.

In conclusion we can say that in this work, to indicate the roots of some ills existing in Azerbaijan in our time and represent the unity of religious truth and reason, according to a salutary influence on human science and culture are the main service and achievement of Mir Mohammad Karim Mircafar al-Bakuvi as a Muslim religious figure.

Keywords: Islam, Azerbaijan, Al-Bakuvi

**ANALYSIS OF INFORMATION AND COMMUNICATION SERVICES IN THE
REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

Albina Chingiz HASHIMOVA

Azerbaijan State University of Economics (UNEC), Baku, Azerbaijan.

ABSTRACT

Communication, as one of the most important sectors of the economy, serves the functioning and coordinated functioning of all government and economic bodies. It is one of the most profitable and dynamically developing markets. In addition, it is the main element of economic development that forms the basis of the Republic of Azerbaijan's entry into the world economy and information space. The importance of communication is greatly enhanced by global changes in the structure and scale of production, accelerating scientific and technological progress, increasing the business activity of the society, increasing the level of education and culture of the population, and expanding communication links at national and international levels.

The purpose of the article is to study the level of development of the ICT sector, particularly the communication sector in Azerbaijan. In this regard, comparative analysis was conducted on the current situation of fixed (stationary) and mobile telephony, broadband internet service prices in Azerbaijan and neighboring countries, were achieved certain results. In the article, as research methods were used comparative and statistical analysis, systematic approach.

Key words: ICT, price, fixed and mobile phone, broadband internet, service, operator.

**FORECASTING OF THE COMMUNICATION SERVICES OF THE AZERBAIJAN
REPUBLIC FOR 2020-2025**

Albina Chingiz HASHIMOVA

Azerbaijan State University of Economics (UNEC), Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

The development of forecasts in the field of communications in the Republic of Azerbaijan gives an opportunity to get an idea of the future development prospects of the industry.

It is very important to realize the last phase of the communication field forecasting. Taking into account the development character and regularities of consumer requirements, attention is paid to the value and quality of communication services, attention to internal and external factors influencing the activities of telecommunications operators, and the perspective position of the communications industry is adequately assessed. All of this is about long-term forecasting and strategic planning, taking into account production and social missions. The methodology for determining the position of the communications industry over a forecast period is based on the rules for predicting dynamic phenomena, the simplicity and complexity of predictions, and their selection depends on the accuracy, reliability and timing of the information, the volume, nature and accuracy of the information.

Prediction is carried out using statistical analysis methods, which identify persistent interrelations, determine the nature of the processes and trends in their changes, determine the baseline and limiting conditions of the processes occurring, and on the basis of these predictive functions. Within the framework of the forecasting scenario, only the problems that impede the development of the communications industry and the long-term development of the field are investigated.

We believe that simple methods - trend analysis, expert evaluations, and consumer surveys-allow us to achieve optimal forecasting results in the context of full service demand and the high stability of factors affecting its volume.

Keywords: communication, expert evaluation, statistical analysis, communication operators.

PEYGAMBER VE İLETİŞİM DİNAMİKLERİ

THE PROPHET AND COMMUNICATION DYNAMICS

Dr. Öğr. Üyesi Mesut AVCI

Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

ÖZET

İletişim hem insanların hem de toplumun kurumlarının varoluşlarının mutlu ve huzurlu sürdürebilmeleri için gerekli bir yetenektir. O yüzden iletişimin sadece konuşmaktan ibaret olduğunu sanmak yanılgıdır. İletişim, kişinin ve toplumun “ben” olmaktan çıkıp “Biz” olmasını sağlayan herşeydir. Örneğin, iletişim bazen konuşmak, bazen susmak, bazen bakmak, bazen gülmek, bazen yazmak, bazen bir reklam afiştir...

Allah'ın peygamberlerini yeryüzüne gönderirken yüklemiş olduğu temel görevleri; insanlara Allah'ın emirlerini bildirmektir. Davet kriterleri ilahi olan bir görevin, metodları da ilahidir veya ilahi şemsiyenin gölgesi altındadır. Bu metodlar, Peygamberlerin gönderdikleri toplumların özelliklerine göre farklılık arzedeabilmiştir. Her Peygamber, yabancı topluluklara değil, tanıyıp bildiği, kısa öz bir ifade ile içinde doğup büyüdüğü toplumlara gönderilmiştir. Kültürüne ve diline yabancı olduğu bir toplumda göreve başlamak, birçok açıdan Peygamber'in davetini güçleştirecektir. Toplumun fertleri ile iletişim kurabilmek, toplumun dili, kültürü ve inançları gibi toplumu meydana getiren değerlerin bilinmesi ile ancak mümkün olur. Bundan dolayıdır ki, Allah Kur'an'da: *“Biz hiçbir peygamberi kendi kavminin dilinden başkasıyla göndermedik ki (emrolduklarını) onlara apaçık anlatsın...”*¹ Ayeti Kerime'de her kavmin dilinde gelen peygamberlerin nedenine vurgu yapılmaktadır. Bu durumu şu şekilde özetlemek de mümkündür: Peygamberin getirdiği mesajlarının muhatapları tarafından anlaşılması, din hususunda yanlışla düşülmemesi amacıyla kavmin diliyle gönderilmiştir. Bu durum, Peygamber ile gönderilmiş olduğu toplum arasındaki iletişimin en yüksek düzeyde ve hiçbir aksaklığa uğramadan sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için olması zaruri durumdur.

¹ İbrahim, 14/4.

Cihanşümul bir Peygamber ve bu Peygamber'in öğretilerinin de Cihanşümul olmasını sağlayan temel dinamiklerinin olmasını da zaruri kılmıştır. Peygamber'in, muhatabı olan bütün insanlık ile iletişimini sağlayacak ve bütün dünya ile bu iletişim ağını kuracak temel dinamikleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Tevhid
2. Ahlak
3. Adalet
4. Hoşgörü
5. Kuşatıcı (Evrensel)
6. Örnek
7. Güven (Emin)

Peygamber bu dinamiklerle, kişilerin ve toplumların özelliklerini de göz önünde bulundurarak, muhataplarıyla iletişimde kullandığı metodların en önemlisi Sözlü iletişimdir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Din ve İletişim, Peygamber ve İletişim

ABSTRACT

Communication is a necessary skill for both the people and the institutions of society to sustain their existence happily and peacefully. So it is wrong to think that communication is merely talking. Communication is everything that transforms a person and society from "Me" to "We". For example, communication is sometimes a show card, sometimes talking, sometimes being silent, sometimes looking, sometimes laughing, sometimes writing...

The basic duties of Allah when sending his prophets to the earth; to inform people of God's orders. A mission, which has divine criteria of invitation, has also divine methods or is under the protection of God. These methods differed according to the characteristics of the societies which the prophets sent to. Each prophet was sent not to foreign communities, but to societies in which he was born and raised, in which he knew and lived. In a society in which the language and culture are alien, it will make the invitation of the Prophet difficult in many ways. Communicating with the members of society is only possible by knowing the values that make up the society, such as

the language, culture and beliefs of society. Because of that God says in the Quran: “*We never sent any messenger except in the language of his people, to make things clear for them...*”² This verse emphasizes the reason why the prophets were sent with the same language of their communities. It is also possible to summarize this situation as follows: The messages of the Prophet were conveyed by the language of the people in order to be understood by the interlocutors and not to be misunderstood about religion. This is the condition that the communication between the Prophet and his community should be at the highest level and in a healthy way without any disruption.

Muhammad is a universal prophet, and it is essential to have basic dynamics that make the teachings of the Prophet universal. It is possible to list the basic dynamics of the Prophet, who will communicate with all the human beings establish this communication network with the whole world, as follows:

1. Tawhid
2. Ethics
3. Justice
4. Tolerance
5. Universal
6. Example
7. Trustworthy

The Prophet was considering the characteristics of the individuals and societies and the most important of the methods used in communicating with their interlocutors is oral communication.

Keywords: Communication, Religion and Communication, Prophet and Communication

² Ibrahim, 14/4.

**THE CLARIFYING OF PHONETIC PROCESSES IN V-VI FORMS OF ARABIC
VERBS IN DIFFERENCES BETWEEN HAFS AND WARSH'S TRANSMISSIONS**

Associate professor Vugar Aydin GARADAGHLI

Baku State University, Azerbaijan Republic, Baku

ABSTRACT

Arne von Ambros does not reflect the full picture of phonetic processes in V-VI Forms of Arabic verbs in the Qur'an. If it is possible to totally agree with him in Hafs's, then it is not possible to agree that only assimilation happens in Warsh's.

A. von Ambros (1942-2007), who analyzed phonetic processes in V-VI Forms of Arabic verbs in the Qur'an in various readings quite in detail shows that haplology happens in Hafs's and assimilation in Warsh's transmission (*Zeitschrift für Arabische Linguistik*, 25, 1993). If it is possible to totally agree that the phonetic phenomenon in Hafs's transmission that occurred due to haplology, then it is not possible to agree that only assimilation happens in Warsh's transmission. In Hafs's transmission ([ta]) in V-VI forms (Present, 2nd and 3rd singular, 2nd plural and 3rd feminine), that is in the forms beginning with [tata], the second [ta] is haplology, in another transmission, one consonant with its discontact effect assimilates forthcoming according to the place of origin, and the vowel between them omits. It is not possible to agree with the conclusion that the event ends with the assimilation, because it is followed by an important phonetic phenomenon, such as vowel elision.

The forms beginning with [tata], the second [ta] is eliminated – haplology. That is, for instance, [tataşaddā] is used as [taşaddā] in Hafs's. In fact, haplology happens and the second [ta] eliminates ([tataşaddā] → [taşaddā]). However in Warsh's "an obstacle" is removed thanks to different phonetic phenomenon/a. Here one consonant assimilates another forthcoming consonant, and the vowel between them omits. In all cases, one coronal consonant ([t]) assimilates other, and the vowel between them omits [tataşaddā] → [taşaddā] → [taşaddā].

In Warsh's transmission, one coronal consonant assimilates another (forthcoming) coronal consonant according to the place of origin and happens vowel elision between them.

Keywords: assimilation, haplology, elision, Warsh's transmission.

BARIŞ KELİMESİ ÜZERİNE ETİMOLOJİK BİR İNCELEME

ETYMOLOGICAL REVIEW OF THE WORD OF PEACE

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü

ÖZET

Türkçe bir kelime olan barış kelimesi, Arapça **s-l-m** kökünden gelen İslâm, selâm, müsâlemet vb. kelimelerle uyumludur. Dünya dilleri etimolojik olarak incelendiğinde etimolojik bir uyum da dikkati çeker. Barış kelimesi *Divanu Lugati 't-Türk'te* İslâm, selam anlamında geçmeyip, "olar bir birke barışdı=onlar birbirilerine gittiler" anlamında geçer. Bu kelime daha sonraları silm karşılığı olarak Harezmi Türkçesinde kullanılmış, Mukaddimetü'l-Edeb adlı eserde de "barış-(varış-), birlikte gitmek" anlamını vermiştir. Bu kelime coğrafi değişiklikten dolayı manaca bir evrilme ve gelişmeye uğramışsa da "bir->vir-, eb>ev, seb>sev-" gibi, birçok kelimedede gerçekleşen Türkçenin en önemli özelliği olan ses değişimi bu kelimedede varış- değil, barış- olarak kalmış ve b-v değişimi gerçekleşmemiştir. Bunun sebepleri tartışılabilir, ancak bu tebliğin konusu değildir. Yüzyıllar geçtikçe bu kelime silm anlamına evrilmiş ve 15. yüzyıl Çağatay Türkçesinde "barış-" fiili "biriyle ilişkisini düzeltip barışmak" anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla bu fiil, manevi bir evrilmeye uğrayıp, metaforik bir anlam kazanmıştır. Çağdaş Türk lehçelerinde barış kelimesi 'birbirine ziyarete gidip gelmek (Tatar), gidip gelmek (Kazak), karşılıklı gidip gelmek(Kırgız) anlamlarında geçer. Ayrıca, barış- fiili birçok kaynakta keliş- fiiliyle birlikte kalıp ifadedir. Dolayısıyla barış-fiili "Karşılıklı gidip gelmek, uyuşup anlaşmak ve barışmak" anlamında öz Türkçe bir *fiil-isim* olup, birbirini ziyaret edip görüşmeyi anlatır. Selam alıp verme de bir barış olup İslâm bundan dolayı barış dinidir; birbirine gidip gelmeyi, dinleyip anlamayı, kaynaşmayı ister. İnsanların bayramlarda birbirlerine gidip gelmeleri işte bunun için önemlidir ve "bayram"da ziyaret bunun için bir barıştır. Bayramlarda diyalog oluşur, anlaşmaya varılıp barışa erişilir. Kardeşlik ve sevginin yolu budur. Ülkelerdeki büyük ve ağır sorunların temelinde de hep "barışmamak, birbirine gidip-gelmek" vardır. İnsanların birbirini suçlayıp kavga etmeleri de hep birbirilerini ziyaret etmemeleri, varışmamalarındandır. İşte bu bildiride "barış-/varış-" kelimesi etimolojik ve analitik bir tahlille incelenip ortaya konulacaktır. Çalışmada çeşitli bilim dallarından eserler incelenecek, tartışma ve sonuç bölümü olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Barış, varış, İslâm, selam, etimoloji.

**MUSTAFA KEMAL PAŞA VE SİLAH ARKADAŞLARI HAKKINDA YAZILMIŞ
MANZUM BİR OSMANLI ARŞİV BELGESİ**

AN POTERY ARCHIVE DOCUMENT WRITTEN ABOUT MUSTAFA KEMAL PASA AND
HIS WEAPON FRIENDS

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü

ÖZET

Osmanlı arşiv belgeleri bilim dalları için çok önemli bilgi ve belgeleri içermekte olup, bunlar arasında çeşitli konularda manzum olarak yazılmış belgeler de bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Atatürk, silah arkadaşları ve TBMM için yazılmış bir methiyedir. Bu methiyeyi yazan, bürokratik hayatının on yılını Diyarbakır'da geçirip, altı yıl da Diyarbakır valiliği yapan Mehmed Halid (Hacı Halid) Bey'dir. Kendisi 1896'da bu vilayete vali olarak atanmış ve orada yaptığı önemli işlerle izler bırakmıştır. O havali Hamidiye Alayları hakkındaki şikâyetleri İstanbul'a iletip bu alayları sınırlamak isteyince o bölge askerî ileri gelenlerini rahatsız etmiş, orada Ziya Gökalp liderliğindeki muhalif çalışmaları bastırmak istemesi de düşmanlarının sayısını artırmıştır. Sarayın himayesini kazanmış birisi olarak orada birçok zorluğun üstesinden gelmiştir. 1902'de ayrıldığı Diyarbakır valiliğinden sonra zorlu savaş yıllarında İstanbul'a yerleşip Vefa ve Bakırköy semtlerinde oturmuş, bu sırada Millî Mücadele'yi uzaktan desteklemiş ve 30 Ağustos 1922'de kazanılan Başkomutanlık Meydan Savaşı üzerine 26 Ekim 1922'de, TBMM reisi Mustafa Kemâl Paşa ile silah arkadaşları hakkında iki methiye manzumesi kaleme almıştır. Osmanlı Arşivlerinde bulunan iki belgenin ilkinde şöyle denilmektedir:

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Vatan-ı azîmimizin dûçâr olduđu vehn-i azîmden muhâfaza-i saâdet ü istiklâli ve millet-i İslâmiyyenin iâde-i şeref ü ikbâli âmâl-i Hudâ-pendânesiyle masrûf buyurulan tedâbîr-i sâibe ve himemât-ı sâkibe-i hıdv-i eframîleri avn u tevfiik-i cenâb-ı İlâhî ve imdâd-ı rûhâniyyet-i Hazret-i risâlet-penâhî ile havârık-ı âdât ve mu'cizât ibrâz ve mihr-i münîr-i kemâl ü ikbâli âlem-i İslâmiyetde neşr-i ziyâ-yı cedîr ü mümtâz ve ef'ide-i elsine-i muvahhidîni mübâhât u teşekkürât ile ziyinet-sâz etmiş ve bu meserrât-ı fevka'l-âde ile mâl-â-mâl ezhâr-ı mesârr olan fu'âd-i

a'cezânemin hâme-i acz-mâye-i kemterâneme devr ü ihâle etdiđi silsile-i manzûme-i teşekkürât u tebrîkât ve târîh-i zafer-i mûcibü'lmeserrât bir varakaya tahrîr ile pîşgâh-ı mekârim-iktinâh-ı fehâmet-penâhîlerine arz u takdîm kıldı. Ol bâbda ve her hâlde emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsânındır. Fî 5 Rebûlevvel 1341/26 Ekim 1922.

Dersadetde Bozdoğan Kemerî civârında Süleymâniye Caddesinde 7 ve 9 numaralı hânede mukîm Diyarbakır vâlî-i esbakı Hacı Hâlid bendeleri

İkinci belgede biri 10, diđeri 5 beyitlik iki methiye bulunmakta olup birinci methiye 4 mefâîlün kalıbıyla yazılmış, ikinci mehdiye ise vezince karışiktır.

Bu bildiride, öncelikle Diyarbakır vali-i esbakı Halid Bey ve Diyarbakır'daki icraatı hakkında bilgi verilip, daha sonra Mustafa Kemâl Paşa ve silah arkadaşları hakkında yazdığı manzumeler analitik biçimde incelenecektir. Ayrıca, Padişahçı-İttihatçı ayırımındaki sıkıntılı dönemde ve son dönemde ortaya koyduğu çizgi de araştırılarak ayrıntılar gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı arşivleri, Mustafa Kemal Paşa, methiye, Diyarbakır.

ЭПИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА СВЕРХЪЕСТЕСТВЕННОЙ СИЛЫ В ТУРЕЦКИХ ЭПОСАХ

THE EPIC PARADIGM OF SUPERNATURAL POWER IN TURKISH EPICS

TÜRK DASTANLARINDA FÖVQƏLADƏ GÜCÜN EPİK PARADİQMASI

Khalida METE

Phd doctor, Postdoctoral student of Azerbaijan National Academy of Sciences, Institute of
Folklore

РЕЗЮМЕ

Есть много особенностей, которые характеризуют содержание турецких эпосов. Первая из них - это особенность наличия мифологических мотивов. В эпосах зачатие главного героя происходит необычным, удивительным образом. В большинстве турецких эпосов дети, рожденные чудесным образом и принятые как дар от Бога, растут не месяцами, и не годами, а часами, и быстро достигают своего совершеннолетия. Став взрослыми, эти дети, отличаются своим необычайным талантом, храбростью, добротой, преданностью завету, подлежат испытаниям ради своей родины, свою любовь, семью и показывают героизм.

Еще с самого начала эпоса, чудесным образом одарение бесплодных родителей ребенком; беременность матери из глотка воды, из части пены с поверхности воды, из части града упавшего с неба, из слюны дервиша, колдуна и ведьмы, из одного листа, из нюхания одного цветка, из съедения одного яблока, граната или другого фрукта, из одного дыхания, из пыли сухого черепа; владение ребенка, рожденного спустя некоторое время, сверхъестественными чертами; взросление ребенка не месяцами, не годами, а часами и днями, умение пользоваться стрелой, битва с дикими животными и получение имени, подвержение героя разным испытаниям ради своей невесты, является явным свидетельством связи героя с сверхъестественными силами, с момента попадания плода на чрево матери.

Только герой, обладающий сверхъестественными силами, может дойти до конца эпоса, одержать победу, выдержав самые сложные и опасные испытания. Эта сверхъестественная

сила связана в основном двумя вопросами: сам герой является одоренным чудодейственной силой от Бога, и сверхъестественные силы помогают герою.

В исследовании описаны необычные черты героев, изучались эпические особенности использование героем чудодейственной силы во время испытаний, одержанные победы с использованием сверхчеловеческих способностей, победы в сражениях и битвах с подземными и наземными сверхъестественными существами.

Ключевые слова: турецкий, сага, герой, чудотворный, сила, сверхъестественный.

SUMMARY

There are many features that characterize the content of Turkish epics. The first of them is a feature of the presence of mythological motives. In epics, the conception of the protagonist takes place in an unusual, surprising way. In most Turkish epics, children born miraculously and accepted as gifts from God do not grow for months, and not for years, but for hours, and quickly reach their full age. As adults, these children are distinguished by their extraordinary talent, courage, kindness, devotion to the covenant, are tested for the sake of their homeland, their love, family and show heroism.

From the very beginning of the epic, miraculously gifting infertile parents with a child; pregnancy of a mother from a sip of water, from part of the foam from the surface of the water, from part of the city falling from the sky, from the saliva of a dervish, a sorcerer and a witch, from one leaf, from the smell of one flower, from eating one apple, pomegranate or other fruit, from one breath, from the dust of a dry skull; possession of supernatural traits of a child born after some time; maturation of a child not months, years, but hours and days, the ability to use an arrow, a battle with wild animals and getting a name, subjecting the hero to various trials for the sake of his bride, is clear evidence of the hero's connection with supernatural powers, from the moment the fetus enters the womb of the mother.

Only a hero with supernatural powers can reach the end of the epic, win, having passed the most difficult and dangerous trials. This supernatural power is connected mainly by two questions: the hero himself is an endowed miraculous power from God, and supernatural powers help the hero.

The study describes the unusual features of the heroes, studied the epic features of the hero's use of miraculous power during trials, victories using superhuman abilities, victories in battles and battles with underground and terrestrial supernatural beings.

Keywords: Turkish, saga, hero, miraculous, power, supernatural

XÜLASƏ

Türk dastanlarının məzmununu xarakterizə edən bir çox xüsusiyyətlər vardır. Bunlardan birincisi dastanın mifoloji motivlərə malik olma xüsusiyyətidir. Türk dastanlarında qəhrəmanın ana bətninə düşməsi əksərən qeyri-adi, ecazkar, bir şəkildə baş verir. Türk dastanlarının əksəriyyətində nəzir-niyazla, duayla, tanrıdan pay olaraq verilən və möcüzəvi şəkildə doğulan bu uşaqlar ayla, illə deyil, günlərlə saatlarla böyüyür, sürətlə həddi-buluğa çatırlar. Bu uşaqlar böyüdükdə mütləq qeyri-adi istedadla, cəngavərlik, bahadırlıq, xeyirxahlıq, əhdinə sadıqlıq, ədalətlilik xüsusiyyətlərinə malik olub, vətən, yurd, sevgili, ailə və digər məqsədlər uğrunda mübarizələrə, sınaqlara məruz qalır, qəhrəmanlıqlar göstərirlər.

Hələ dastanın giriş bölümündən başlayaraq sonsuz valideynlərə möcüzəvi şəkildə övlad verilməsi, bir içim sudan, su üzündə bir parça köpükdən, göydən düşmüş dolu dənəsindən, dərvişin, cadugərin, sehrkarın ağzının suyundan, bir yarpaqdan, bir çiçəyi, bir gülü iyləməkdən, bir almanı, bir narı, başqa bir meyvəni yeməkdən, bir nəfəsdən, bir quru kəllənin tozundan ananın hamilə qalması, vaxti-müəyyəndən sonra doğulan uşağın da əksərən fəvqəladə xüsusiyyətlərə malik olması, qəhrəmanın ayla, illə deyil, günlə, saatla böyüməsi, qəhrəmanın ox atıb-qılınca çalıb, vəhşi heyvanlarla savaşıb ad alması, evlənəcəyi qız üçün buta sınaqlarına məruz qalması türk dastan qəhrəmanının ana bətninə düşdüyü andan etibarən fəvqəalə güclərlə əlaqəsinin bariz nümunəsidir.

Dastan boyu müxtəlif mübarizələrdə, sınaqlarda qələbə çalmaq, yerinə yetirilməsi ağır və təhlükəli olan imtahanlardan uğurla çıxmağın öhdəsindən ancaq möcüzəvi güclərə malik olan qəhrəman, alp, bahadır gələ bilər. Bu fəvqəladə güc isə əsasən iki xüsusla bağlıdır: Qəhrəman özü tanrıdan gələn möcüzəvi güc sahibidir, qəhrəmana fəvqəltəbii qüvvələr yardım edir.

Araşdırmada türk dastan qəhrəmanının sınaqlardan keçərkən möcüzəvi güc nümayiş etdirməsi, fəvqəladə bacarıqlarla düşməyə qalib gəlməsi, zəfər çalması sehrli gücə, qüvvəyə sahib olan

yeraltı və yerüstü varlıqlarla döyüşlərdən, mübarizələrdən zəfərlə çıxmasının epik semantik xüsusiyyətləri tədqiqata cəlb edilmiş, türk dastan qəhrəmanlarının qeyri-adi xüsusiyyətləri, özəllikləri təsvir olunmuşdur.

Açar sözlər: türk, dastan, qəhrəman, fəvqəladə, möcüzəvi, güc

**THE IMPACT OF THE POLICY OF ASSIMILATION AND DISCRIMINATION IN
IRAN ON THE ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY OF IRANIAN AZERBAIJANIS**

Yegana HAJIYEVA Aziz gizi

PhD in history, associate-professor, senior researcher at Z.B.Bunyadov

Institute of Oriental Studies of ANAS

ABSTRACT

In the process of historical development, the ethnic and national identity of Iranian Azerbaijanis has been influenced by the Islam, Persian, Arabic, Russian, Western and Iranian culture, as well as Persian and Russian czarism in Iran, and later by Russian chauvinism in Soviet times, has been shaped in accordance with existing socio-political, cultural processes in different periods.

The most important factors creating problem and affecting Iranian Azerbaijanis in the process of national consciousness and the nationalization were the widespread of sect (Shiite) and Persian language.

The replacement of the Turks by the Persians in the 20th century, the policy of the new regime for the establishment of ethnic unity - the assimilation of ethnic identity through various means on the contrary, contributed to the formation of ethnic consciousness in the Iranian Turks. Excessive promotion of the Persian language during the rule of the Pehlevi, the policy of overshadowing other languages, including the Turkish, led to the objection of non-Persians. The mother tongue, which is the most important aspect of the ethnic identity, has become more national problem.

After the failure of the unified nation and the unified state policy, which was the basis of the Persian ideology, the policy pursued under the name of Islamism meant that the attitude towards non-Persian ethnicities was not changed. The continuation of the previous policy changing form under the name of “Islamic people” did not stop the struggle for Turkish ethnic identity during the Islamic Republic. At present, ties intended to strengthen national unity - the Persian language and the Islamic ideology have lost their influence. Although the national policy pursued by the ruling regime in Iran has “provided” the function of the Azerbaijani language with the spoken language only, socio-political processes in Iran and in a global geopolitical context have become a historic

opportunity for the full completion of the proper development of the national consciousness of Azerbaijan.

As a result of the policy of resistance to the effects of global and regional events, politically more educated and deeply conscious Azerbaijanis are achieving the politicization of their Azerbaijani-Turkish identity in Iran which has gradually become the totalitarian state.

Key words: Iran, Turkish identity, national consciousness

THE INFLUENCE OF MASS MEDIA ON INTRA HOUSEHOLD RELATIONS

KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN AİLƏDAXİLİ MÜNASİBƏTLƏRƏ TƏSİRİ
MƏSƏLƏLƏRİ

Zülfıyyə MUSAYEVA

Azerbaijan State Pedagogical University. Philosophia doctor student, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

Since the globalization embraced all over the world, family structure and community attitudes to family values have been undergone tremendous changes. Moreover, information globalization brought about great problems. The lifestyle of nation with different values, family traditions and gender related issues and information spreading rapidly have a considerable impact on people's conscience and psychology. Namely, for apparent reasons, the effect of television and internet programs along with a number of social networks is unavoidable to household relations. This influence is explicated in different ways and reasons by sociologists and psychologists. Therefore, the young couple planning to get married and the newlyweds enrich their future lives by getting information, images and happenings from communication channels.

Even, it indicates that, the impacts of internet on family members are based on human tendency to biological basis of imitation. In addition, children from an early age, start to adopt social experience by imitating what they see and hear around them and get analytical skills forming their own opinions of any facts. The influence, regardless of not being dependent on human will-power, is arranged by subconscious mind and it affects his/ her senses, feelings, imaginations and relations. Under influence, person can't figure out its purpose and direction. In this process, the subject's imitating activity is goal-oriented, whereas the affected person's activity is spontaneous. However, person can get possibilities to get a selective approach by verging to these effects rationally. Particularly, young and mature people have great opportunities related to it.

We have to deal with the influences of internet and television on these attitudes, as the investigation is related to intra household relations.

We approached this influence of internet and television on family relations in two aspects.

1. Positive influence
2. Negative influence

Therefore, above all we have to go through breakdown of family relationships and obvious external effects on it in a brief.

According to the survey results, stressful and disputable relations stem from the expectations, types of family statues ,benefits and roles inside family. Most importantly, associating the personality of parents, emotion related stability, profession and work regime with the role functions in family , plays a significant role in relation adjustment. In some cases, in terms of such kinds of social factors, the role of woman and man as well as some different indications of family members ,such as societal assessment, family values, responsible feelings are changing.

If we take into consideration of some family relations subject to internal factors, be able to change the influence of internet and television is probably to grow. Our priority and target is to clarify how these issues affect the household relations and to indicate appropriate ways.

Keywords: family relationships, influence, role functions, information system.

XÜLASƏ

Qloballaşmanın bütün dünyanı ağuşuna aldığı bir vaxtda ailə dəyərləri və cəmiyyətin bu dəyərlərə münasibəti müəyyən dəyişikliklərə məruz qalmışdır. İnformasiya qloballaşması özü ilə bərabər bir çox problemlər gətirmişdir. Müxtəlif dəyərlərə malik xalqların yaşam tərzini, ailə ənənələri, gender münasibətləri ilə bağlı informasiyalar sürətlə yayılaraq insanların şüuruna, psixologiyasına təsir edir. Məhz bu səbəbdən televiziya və internet proqramlarını özündə birləşdirən sosial şəbəkələrin ailədaxili münasibətlərə təsiri qaçılmazdır. Bu təsir həm psixoloq, həm də sosioloqlar tərəfindən müxtəlif səbəblərlə izah olunur. Çünki ailə quracaq gənclərin, eləcə də nikahda olan cütlüklərin özləri və gələcək həyatları haqqındakı təsəvvürləri kommunikasiya vasitələrindən aldıkları informasiyalar, obraz və hadisələrlə zənginləşdirilir.

Həmçinin, göstərilir ki, internetin ailə üzvlərinə təsiri insanların bioloji təbiətindəki təqlinə meyilliliyə əsaslanır. Hələ kiçik yaşlardan başlayaraq uşaqlar ətrafda gördüklərini, eşitdiklərini özlərində təqlin edərək ictimai təcrübəni mənimsəyir, özündə rəy formalaşdırır, təhlil etmə

sisteminə sahib olurlar. Təsir insanın iradəsindən asılı olmayaraq altşüur tərəfindən nizamlanır. Onun hiss və duyğularına, təsəvvürlərinə, münasibətlərinə qədər nüfuz edir. Təsir altında insan onun məqsədini, məramını, istiqamətini anlaya bilmir. Bu prosesdə təlqin edən subyektin fəaliyyəti məqsədyönlü, təsir edilənininki isə kortəbii. Ancaq insan bu təsirlərə şüurlu yanaşaraq ona seçici yanaşmaq imkanına da malikdir. Xüsusilə, əgər söhbət gənclərdən və yetkin şəxslərdən gedirsə, imkanlar daha genişdir.

Tədqiqat ailədaxili münasibətlərlə bağlı olduğundan biz televiziya və internetin bu münasibətlərə təsir edə biləcək tərəflərindən bəhs etməliyik.

Televiziya və internetin ailədaxili münasibətlərə təsirinə iki fərqli mövqedən yanaşmışıq:

- 1) pozitiv təsir
- 2) neqativ təsir

Ona görə əvvəlcə hansı halda bu münasibətlərin pozulmasını və kənar təsirlərə daha açıq olmasını qısa da olsa nəzərdən keçirməliyik.

Tədqiqatdan belə aydın olur ki, gərgin və münaqişəli vəziyyət ailədəki vəzifələrin növlərindən, gözləmələrdən, ailədə rol toqquşmalarından, mənafelərindən yaranır. Valideynlərin şəxsiyyəti, emosional baxımdan stabilliyi, peşə sahəsi və iş rejimi ilə ailədəki rol funksiyaları arasında əlaqələndirmə bacarığı münasibətlərin tənzimlənməsində mühüm rol oynayır. Bəzi hallarda bu kimi sosial amillərlə bağlı olaraq ailədə kişi və qadın rolu, eləcə də, ailə üzvlərinin müxtəlif göstəriciləri: sosial qiymətləndirmə, dəyərlər, məsuliyyət hissi dəyişir.

Ailədaxili münasibətlərin, onsuz da bir çox daxili laydakı amillərin təsirlərindən asılı olduğunu nəzərə alsaq, o halda televiziya və internetin təsirlərinin münasibətləri dəyişə bilməsi ehtimalı böyükdür. Bizim vəzifəmiz bu məsələlərin ailədaxili münasibətlərə necə təsir etdiyini aydınlaşdırmaq və əlverişli yollar göstərməkdir.

Açar sözlər: ailə münasibətləri, təsir, rol funksiyaları, informasiya sistemi.

ВОЛНОВЫЕ ЯВЛЕНИЕ В НЕГЛУБОКИХ КАНАЛАХ

Айнура ХУДИЕВА

Доктор философских наук по математике

Азербайджанский Архитектурно-Строительный Университет

Key words: wave phenomenon, gravitational waves, Euler equation, the volume of fluid between planes.

Абстракт: Изучение волновых явлений в неглубоких каналах (теория «мелкой воды») представляет значительный практический интерес. В жидкости или газе в отличие от твердых тел нет сил сопротивления сдвигу, поэтому могут распространяться только продольные волны. Хорошо известный пример продольных волн в природе — звуковые волны, которые возникают из-за упругости воздуха.

Abstract: The study of wave phenomena in shallow channels (the theory of “shallow water” is of considerable practical interest. In a liquid or gas in Unlike solids, there are no forces of resistance to shear, therefore only longitudinal waves can propagate. A well-known example of longitudinal waves in nature is sound waves, which arise due to rugged air.

Постановка задачи. Пусть имеется канал с постоянным наклоном дна, простирающийся до бесконечности вдоль оси Ox .

Пусть $h = \xi + h_0$, где через h_0 - обозначена ордината свободной поверхности жидкости (рис. 1.1).

Будем рассматривать такие гравитационные волны, в которых скорость движущихся частиц настолько мала, что в уравнении Эйлера можно пренебречь членом $(u\nabla)u$ по сравнению с $\partial u / \partial t$.

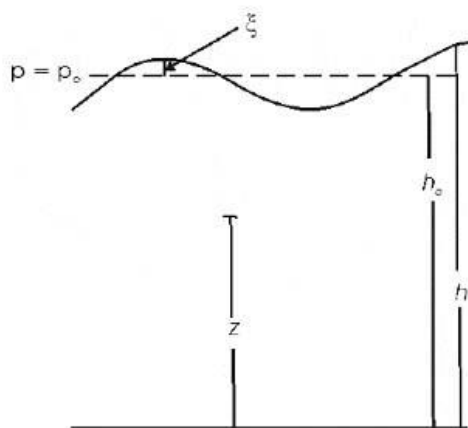

Рис. 1.1. Схематическое изображение, показывающее слой жидкости переменной глубины, где h_0 есть уровень свободной поверхности, ξ - отклонение уровня жидкости от свободной поверхности, h - глубина жидкости и z - вертикальная координата произвольной точки в толще воды.

В течение промежутка времени порядка периода τ колебаний, совершаемых частицами жидкости в волне, эти частицы проходят расстояние порядка амплитуды a волны. Поэтому скорость их движения – порядка $u \sim a/\tau$ (λ – длина волны).

Таким образом, условие $(u\nabla)u \ll \partial u/\partial t$ эквивалентно требованию

$$\frac{1}{\lambda} \left(\frac{a}{\lambda} \right)^2 \ll \frac{a}{\tau} \frac{1}{\tau} \quad \text{или} \quad a \ll \lambda,$$

т.е. амплитуда колебаний в волне должна быть мала по сравнению с длиной волны.

Напишем уравнения Эйлера в виде

$$\frac{\partial u}{\partial t} = -\frac{1}{\rho} \frac{\partial p}{\partial x}$$

$$\frac{1}{\rho} \frac{\partial p}{\partial z} = -g$$

где ρ - плотность, p - давление, g - ускорение свободного падения. Квадратичные по скорости члены опускаем, поскольку амплитуда волн по-прежнему считается малой.

Свободной поверхности $z = h(x, t)$, где $p = p_0$ должно выполняться условие:

$$p = p_0 + \rho g(h - z)$$

$$\frac{\partial u}{\partial t} = -g \frac{\partial h}{\partial x}$$

Для определения u и h воспользуемся уравнением неразрывности применительно к рассматриваемому случаю.

$$(hu)_{x+dx} - (hu)_x = \frac{\partial(hu)}{\partial x} dx$$

$$\frac{\partial h}{\partial t} dx$$

$$\frac{\partial(hu)}{\partial x} dx = -\frac{\partial h}{\partial t} dx \quad \text{или} \quad \frac{\partial(hu)}{\partial x} + \frac{\partial h}{\partial t} = 0, \quad t > 0, \quad -\infty < x < \infty$$

Находящейся в состоянии относительного равновесия и меняющейся исключительно под действием силы тяжести то

$$\frac{\partial \xi}{\partial t} + h_0 \frac{\partial u}{\partial x} = 0$$

Ключевые слова: волновые явление, гравитационные волны, уравнении Эйлера, объем жидкости между плоскостями.

НЕЛИНЕЙНЫЕ ВОЗМУЩЕНИЯ НА ПОВЕРХНОСТИ СТАЦИОНАРНЫХ ПОТОКОВ ДВУХСЛОЙНОЙ ВЯЗКОЙ ЖИДКОСТИ МЕЖДУ ДВУМЯ ГОРИЗОНТАЛЬНЫМИ ПЛАСТИНАМИ

Айнура ХУДИЕВА

Доктор философских наук по математике

Азербайджанский Архитектурно-Строительный Университет

Key words: evolutionary equation, nonlinear waves, nonlinear disturbances, horizontal plates.

Абстракт: выводится эволюционное уравнение, описывающее распространение нелинейных волн на поверхности горизонтального потока стратифицированной двухслойной жидкости между неподвижными горизонтальными пластинами. Изучается влияние тангенциальных усилий на границах пластин на дисперсию волн. Показано, что сопротивление стенок существенно ослабляют нелинейные возмущения границы.

Abstract: an evolutionary equation is derived that describes the propagation of nonlinear waves on the surface of a horizontal flow of a stratified bilayer fluid between stationary horizontal plates. The effect of tangential forces at the plate boundaries on the dispersion of waves is studied. It is shown that the resistance of the walls significantly attenuates the nonlinear disturbances of the boundary.

Постановка задачи. Пусть в стационарном потоке поверхности двух стратифицированных несжимаемых жидкостей, ограниченных твердыми горизонтальными пластинами существует плоскость ($z = 0$). Эволюция возмущенной поверхности описывается зависимостью $\eta = \eta(x, t)$.

Обозначим установившиеся ламинарные значения скоростей через u_{0l} , w_{0l} , а давление - через P_{0l} , их возмущенные значения через u_l , w_l и P_l ($l = 1, 2$).

Подставив $|U_l = u_{0l} + u_l$, $|W_l = w_{0l} + w_l$, $|P = P_{0l} + P_l$ в уравнения неразрывности и Навье-Стокса, получим систему уравнений гидродинамики для возмущенного движения жидкости в каждом слое

$$\frac{\partial u_l}{\partial x} + \frac{\partial w_l}{\partial z} = 0$$

$$\frac{\partial u_l}{\partial t} + u_{0l} \frac{\partial u_l}{\partial x} + w_l \frac{\partial u_{0l}}{\partial z} + u_l \frac{\partial u_l}{\partial x} + w_l \frac{\partial u_l}{\partial z} - \nu_l \left(\frac{\partial^2 u_l}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u_l}{\partial z^2} \right) + \frac{1}{\rho_l} \frac{\partial P_l}{\partial x} = 0$$

$$\frac{\partial w_l}{\partial t} + u_{0l} \frac{\partial w_l}{\partial x} + u_l \frac{\partial w_l}{\partial x} + w_l \frac{\partial w_l}{\partial z} - \nu_l \left(\frac{\partial^2 w_l}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 w_l}{\partial z^2} \right) + \frac{1}{\rho_l} \frac{\partial P_l}{\partial z} = 0$$

где u_{0l} - стационарное решение уравнения движения для постоянного градиента давления на оси x и описывающее течение Пуазейля двухслойной жидкости между двумя пластинами

$$u_{0l} = u_0 (1 - B_l z - A_l z^2), \quad w_{0l} = 0$$

$$u_0 = \frac{h_1 h_2 H}{2(\mu_1 h_2 + \mu_2 h_1)} \cdot \frac{dP_0}{dx}, \quad A_l = \frac{\mu_1 h_2 + \mu_2 h_1}{\mu_l h_1 h_2 H}, \quad B_l = \frac{\mu_1 h_2^2 - \mu_2 h_1^2}{\mu_l h_1 h_2 H}$$

где u_l , w_l - горизонтальные и вертикальные компоненты вектора скорости жидкости, ρ_l - плотность, $\nu_l = \mu_l / \rho_l$ - кинематическая вязкость жидкости, h_1, h_2 - соответственно толщины верхних и нижних слоев, $H = h_1 + h_2$.

Запишем кинематические и динамические граничные условия на поверхности

$$u_1 = u_2, \quad w_1 = w_2 = \frac{\partial \eta}{\partial t} + (u_{0l} + u_l) \frac{\partial \eta}{\partial x},$$

$$\tau_1 = \tau_2, \quad P_{11} = P_{22} + \sigma \frac{\partial^2 \eta}{\partial x^2}$$

Здесь σ - коэффициент поверхностного натяжения, τ_l , P_{ll} - тангенциальные и нормальные напряжения. Условия прилипания жидкости на границах пластин

$$u_1 = w_1 = 0, \quad z = h_1; \quad u_2 = w_2 = 0, \quad z = -h_2$$

Предположим что длина волны λ значительно больше, а амплитуда возмущения η_0 значительно меньше, чем глубина слоев h_l . Тогда мы можем определить поверхность L_l следующим образом

$$L_l = -z \frac{\partial \eta}{\partial x}, \quad u_l = -z \frac{\partial}{\partial x} \left(\frac{\partial \eta}{\partial t} + u_0 \frac{\partial \eta}{\partial x} \right)$$

$$u_{l\eta} = -\eta \frac{\partial}{\partial x} \left(\frac{\partial \eta}{\partial t} + u_0 \frac{\partial \eta}{\partial x} \right) \sim \frac{c \eta_0^2}{\lambda^2},$$

$$[x] \sim \lambda, [x] \sim c[t], u_l = \frac{dL_l}{dt} \ll 1, \frac{\eta_0}{h_l} \sim \varepsilon$$

Тогда находим профили давления без учета членов порядка ε^3 .

$$\frac{P_l}{\rho_l} = \frac{P_{ll}}{\rho_l} + g(\eta - z) - v_l \left(\frac{\partial w_l}{\partial z} \Big|_{z=\eta} - \frac{\partial w_l}{\partial z} \right) + \int_z^\eta \frac{Dw_l}{D_{0l}t} dz = 0$$

$$\frac{Dw_l}{D_{0l}t} = \frac{\partial w_l}{\partial t} + u_{0l} \frac{\partial w_l}{\partial x}$$

где мы определяем производную $\partial w_l / \partial z$ приближенно через отношение конечных разностей

$$\frac{\partial w_1}{\partial z} \Big|_{z=\eta} = \frac{w(h_1) - w_1(\eta)}{h_1 - \eta} = -\frac{w_1(\eta)}{h_1 - \eta}, \quad \frac{\partial w_2}{\partial z} \Big|_{z=-\eta} = \frac{w_2(\eta)}{h_2 + \eta}$$

$$\frac{D}{D_l t} = \frac{\partial}{\partial t} + (u_{0l} + u_l) \frac{\partial}{\partial x}$$

Учитывая вышеупомянутые предположения

$$\frac{\partial \eta}{\partial t} + \frac{\partial (h_{l\eta} \langle u_l \rangle)}{\partial x} + u_{0l} \frac{\partial \eta}{\partial z} = 0,$$

$$(-1)^l \frac{\partial (h_{l\eta} \langle u_l \rangle)}{\partial t} - u_{0l} \frac{A_l h_l}{3} (h_l + (-1)^l \eta) \frac{D\eta}{D_l t} + (-1)^l h_{l\eta} \frac{\partial P_{l\eta}}{\partial x} +$$

$$+ (-1)^l h_l \frac{\partial}{\partial x} \left(\langle u_l^2 \rangle + (-1)^l \frac{h_l}{3} \frac{\partial}{\partial t} \left(\frac{D\eta}{D_{0l}t} \right) \right) +$$

$$u_{0l} \frac{h_l^2}{4} \left(1 + \frac{A_l}{5} h_l^2 \right) \frac{\partial^2}{\partial x^2} \left(\frac{D\eta}{D_{0l}t} \right) = \frac{\tau_l(\eta) - \tau_l(\theta_l)}{\rho_l}$$

где $\tau_l = \rho_l v_l \partial u_l / \partial z$, $\theta_l = -(-1)^l h_l$.

Ключевые слова: эволюционное уравнение, нелинейные волны, нелинейные возмущения, горизонтальные пластины.

**THE PSYCHOLOGICAL IMPACT OF SOCIETY ON THE FORMATION OF GENDER
ROLES IN MODERN TEENAGERS**

MÜASİR YENİYETMƏLƏRDƏ GENDER ROLLARININ FORMALAŞMASINA
CƏMIYYƏTİN PSIXOLOJİ TƏSİRİ

Ulviyya NAHMATOVA

Azerbaijan State Pedagogical University, Department of General Psychology,

Philosophia doctor student, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

Gender roles refer to the expected way of thinking and behaving for both men and women. Based on this position, a man is strong, independent, active, aggressive, focused on personal interests, and so on. Special attention is paid to the fact that a woman is gentle, tolerant, weak, dependent, emotional, polite, and focused on the interests of the family.

Gender roles begin to take shape during teenager, the age of self-awareness. Thus, in addition to the difficulties of teenager, the transition from childhood to adulthood, the stage of crisis, today, at the same time, the vague role of gender for teenagers is added. Psychological literature shows gender roles that include masculine, feminine and androgenic (both masculine and feminine) qualities.

Therefore, we conducted a survey of Sandra Bem, which examines the degree of masculinity and femininity of the personality, to determine the level of development of gender roles in teenager boys and girls in our country. We conducted the survey among 260 teenagers at the Republican Lyceum of Chemistry and Biology, Secondary School No. 229, Secondary School No. 151 and Secondary School No. 5 in Baku. 130 girls and 130 boys took part in the survey. In the survey, we presented 60 individual qualities to teenager girls and boys, and asked them to border the number that best suited them and not to mark those that did not. The survey found that 65% of teenager girls develop feminine, 21% androgen, and 14% masculinity. 42% of teenager boys develop feminine, 36% androgenic and 22% masculine qualities. The survey showed that the formation of feminine qualities in teenager boys is above normal. The main reason for this is the role of women in the upbringing of teenager boys in the family and school environment. To solve this problem,

we must first pay attention to this problem, educate everyone and try to solve the problem together with the public. Because gender roles are not biologically predetermined, they are socially formed later. That is why special attention should be paid to sexual education in teenagers. Because many factors contribute to the formation of gender roles in teenagers: family, school, culture, media, social media, etc. in short, it has a psychological effect on society as a whole.

Key words: Gender roles, teenager, masculine, feminine, androgenic, society.

XÜLASƏ

Gender rolları dedikdə, qadın və kişi üçün gözlənilən düşüncə və davranış tərzini nəzərdə tutulur. Bu mövqedən çıxış edərək, kişinin güclü, müstəqil, aktiv, aqressiv, şəxsi mailiyyətlərə yönəlmiş və s. qadının isə zərif, dözümlü, zəif, asılı, emosional, nəzakətli, ailənin maraqlarına istiqamətlənmiş olmasına xüsusi diqqət yetirilir.

Gender rolları özünüdərk etmə yaşı olan yeniyetmə yaş dövründə formalaşmağa başlayır. Belə ki, yeniyetməlik dövrünün çətinliklərinə, uşaqlıqdan yetkinliyə keçidə, böhran mərhələsinə, bu gün, eyni zamanda yeniyetmə üçün gender rolunun aydın olmayan ifası da əlavə olunur. Psixoloji ədəbiyyatda maskulin (kişiyə xas), femin (qadına xas) və androgen (həm kişi, həm də qadına xas) keyfiyyətləri özündə təzahür etdirən gender rolları göstərilir.

Buna görə də biz ölkəmizdə yeniyetmə oğlan və qızlarda gender rollarının hansı səviyyədə inkişaf etdiyini müəyyənləşdirmək üçün Sandra Bem-in şəxsiyyətin maskulinlik və feminlik dərəcəsinin tədqiq edən anket – sorğusunu keçirdik. Anket – sorğunu Bakı şəhərində Kimya – Biologiya Təmayüllü Respublika Liseyi, 229 № li tam orta məktəb, 151 № li tam orta məktəb, 5 № li tam orta məktəbdə 260 yeniyetmə arasında keçirdik. Sorğuda 130 qız, 130 oğlan iştirak edirdi. Biz sorğuda yeniyetmə qız və oğlanlara 60 fərdi keyfiyyət təqdim etdik və onlardan hansı onlara uyğun gəlsə həmin nömrəni haşiyəyə almaqlarını, uyğun gəlməyənlərə isə heç bir işarə qoymamaqlarını xahiş etdik. Sorğu nəticəsində məlum oldu ki, yeniyetmə qızların 65% - ində femin, 21% - də androgen, 14% - də isə maskulin keyfiyyətlər formalaşır. Yeniyetmə oğlanların isə 42% - də femin, 36% - də androgen, 22% - də maskulin keyfiyyətlər formalaşır. Anket – sorğudan məlum oldu ki, yeniyetmə oğlanlarda femin keyfiyyətlərin formalaşması normadan yuxarıdır. Bunun əsas səbəbi

kimi isə ailə və məktəb mühitində yeniyetmə oğlanların tərbiyəsində qadınların böyük rol oynamasıdır. Bu problemi həlli üçün ilk öncə diqqəti bu problemə yönəltmək, hər kəsi maarifləndirmək və ictimaiyyətlə bir yerdə problemi aradan qaldırmağa çalışmaq lazımdır. Çünki, gender rolları bioloji olaraq öncədən təyin edilmir, sosial olaraq sonradan formalaşır. Məhz buna görə də yeniyetmələrdə cinsi tərbiyəyə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Ona görə ki, yeniyetmələrdə gender rollarının formalaşmasına bir çox amillər: ailə, məktəb, mədəniyyət, KİV, sosial media və s. bir sözlə, bütövlükdə cəmiyyət psixoloji təsir göstərir.

Açar sözlər: Gender rolları, yeniyetmə, maskulin, femin, androgen, cəmiyyət.

THINKING ETHICALLY ABOUT ENVIRONMENTAL BIOTECHNOLOGY

Samira DADASHOVA Nazim

PhD student, Azerbaijan National Academy of Sciences, Institute of Philosophy

Baku, Azerbaijan

*A thing is right when it tends to preserve the integrity,
stability and beauty of the biotic community*

L. Aldo

ABSTRACT

Since the second half of the 20th century fundamentally aspects of various spheres of human life, including the human nature and the environment have been revealed under the conditions of a high level of science and technology's development. So the improvement of the environmental situation, restoration of the balance between human and nature, environment and society are the most significant problems of the modernity. In turn modernity leads to both the relativity of ethics and the expansion of the field of ethics: the concept of good extends to relationships with nature (environmental ethics) and scientific experiments (bioethics).

In general ethics assumes that ethical norms can and do govern human behavior toward the natural world. Different theories of ethics offer various answers to these questions. The anthropocentric theory (I. Kant) argues that only human beings have moral value and our responsibilities to the natural environment are only indirect. While biocentric theory (A. Schweitzer) views all life as possessing intrinsic value. Such a point of view, in our opinion, may lead to environmental sustainability, when new biotechnology integrates into the nature in order to protect it for us and for future generation.

Environmental biotechnology solves such ecological problems as the utilization of microorganisms and detoxification of hazardous wastes through the use of living organisms, improving quality of life. Biotechnology promotes a certain vision of life, on the other hand only ethics can decide which things are viewed as good and to be encouraged or pursued, and which are bad and should be avoided or eliminated.

The modern worldview, dominated by personal gain and selfishness, leads to the need to preserve humanistic values based on the principles of respect for the rights of all living beings. In turn, the humanistic and socio-ethical principles formulated by philosophy should be directly involved in the process of cognition itself, performing a regulatory function at all the stages of development of new technologies.

Keywords: biotechnology, environmental issues, ethics

SOCIO-PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF INSTITUTIONS' ORGANIZATION**Nubar AHMADOVA**

Azerbaijan University of Languages

ABSTRACT

At present, socio-psychological issues are taken into account in the organization of new enterprises. Extensive research is being conducted in this field in world science. The article also focuses on the socio-psychological problems of the organization of newly established enterprises. The organization of enterprises begins, first of all, with the selection of competent and professional staff. After that, personnel activities must be effectively regulated. Managers should monitor their activities and evaluate the results of their activities. Another issue is the protection of a positive psychological climate in the interaction (interpersonal) relations in the enterprise. The climatic conditions must be created in the enterprise so that the members of the collective can work effectively, independently and creatively. This requires waiting for a number of requirements. One of these requirements is the defence of the psychological protection of the individual. We know that modern man faces many political, social, economic and social influences. These truths pose a number of problems. Some are unable to maintain their spiritual health. In order to withstand such influences, it is necessary to form a new spiritual and psychological culture in the collective, in which each person will feel his own social and psychological security. In order to protect the psychological protection of the individual, it is necessary, on the one hand, to develop the ability to resist external influences that can damage his internal balance, and on the other hand, to create a normal management system against such influences. Among the factors that will ensure the psychological protection of personnel by creating a positive psychological climate in the pedagogical staff of the education system, the social relations established in the society, the moral and psychological environment come to the fore. At the same time, the interpersonal relationships of the individuals who represent the team also have an impact. Therefore, in order to achieve high results, it is necessary to create a favorable psychological climate for team members. It is in a favorable psychological climate that they can achieve great success by acting creatively. On the other hand, the activities of specialists working in the enterprise should be systematically monitored to improve the quality of work. One of the important issues facing the management is

to ensure that professionals have a responsible attitude to their work and are interested in the success of the enterprise.

Keywords: enterprise organization, social psychology of management, team formation, psychological climate, psychological protection, mutual relations, cognitive activity.

THE ROLE OF VOLITIONAL QUALITIES IN THE FORMATION OF NATIONAL CHARACTER IN TEENAGERS

YENİYETMƏLƏRDƏ MİLLİ XARAKTERİN FORMALAŞMASINDA İRADI
KEYFİYYƏTLƏRİN ROLU

Parvin ALİEVA

Azerbaijan State Pedagogical University, Department of Pedagogical Psychology,

Philosophia doctor student, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

National character is the richness of inner human qualities formed against the background of respect for the spiritual values of each individual, first of all, loyalty to national identity, personality, religious values, traditions, state and land. Volitional qualities play an important role in the formation of national character. What is the will ?.Will is the process of overcoming difficulties and obstacles encountered by the subject in the course of its activities and behavior in order to achieve the set goal. There are several types of volitional qualities:

1. Primary volitional qualities - volitional strength, persistence.
2. Derived volitional qualities - determination, courage, self-control, confidence.
3. Volitional qualities - responsibility, discipline, business acumen, initiative

Volitional qualities are a deep moral and social quality and are the embodiment of belief, fearlessness and heroism in protecting the material and spiritual heritage of the country, its people, as well as its wealth. The formation of such a moral quality in the younger generation is even more relevant today for our newly independent republic. Our newly independent republic demands that citizens, especially the younger generation, grow up fearless, courageous, brave and strong. Therefore, at a time when we have gained independence, the will must be organically linked, first of all, with the preservation of the integrity of our homeland, as well as the preservation of the independence of our republic.

So, the urgency of the issue stems, first of all, from raising a fearless, courageous, well-developed young generation in the country and using their forces to the maximum to return the occupied

lands with the help of these teenagers. It is especially important in our time to instill in young people the spiritual and psychological qualities to be highly prepared to respond to the enemy, to have the courage to acquire combat skills and habits, to live with these feelings and, if necessary, to be ready to die for the Motherland. Will is important in the educational activities of teenagers, in the formation of personality, in the education of national character. The more enterprising, independent, courageous, determined, persistent, courageous, heroic, just, courageous and fearless a teenager is, the more he will be needed as a good citizen.

Along with the level of development of family members, especially parents, their ethnic and psychological orientations have an important impact on the development of volitional qualities in teenagers, along with their individual and psychological characteristics. In order to develop the will in teenagers in the process of both family upbringing and schooling, it is necessary to acquaint them with the necessary values and the "psychological past of their people" and, as a result, to develop such moral qualities. On this basis, they will be personally perfect and whole. In the process of training and education, volitional qualities can be developed on the basis of the personal example of great thinkers and with reference to other values.

Key words: national character, teenager, will, volitional qualities, patriotism.

XÜLASƏ

Milli xarakter hər bir fərdin ilk öncə milli mənliliyinə, şəxsiyyətinə sadıq qalaraq, dini dəyərləri üstün tutaraq, adət-ənənələrə, dövlətə, torpağa mənəvi dəyərlərə sadıqlığı hörməti fonunda formalaşan daxili insani keyfiyyətlərin zənginliyidir. Milli xarakterin formalaşmasında iradi keyfiyyətlər mühüm rol oynayır. Nədir iradə? İradə - qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq üçün subyektin öz fəaliyyəti və davranışı zamanı rast gəldiyi çətinlikləri, maneələri aradan qaldırmaq prosesidir. İradə keyfiyyətlərin bir neçə növləri vardır:

1. İlkin iradi keyfiyyətlər – iradi güc, təkidlilik.
2. Törəmə iradi keyfiyyətlər – qətiyyətlilik, cəsarət, özünü ələ alma, inam.
3. İradə keyfiyyətlər – məsuliyyətlilik, intizamlılıq, işgüzarlıq, təşəbbüskarlıq

İradə keyfiyyətlər dərin əxlaqi sosial keyfiyyət olub ölkənin maddi və mənəvi irsini, öz xalqını, habelə onun sərvətlərini qorumaqda özünü göstərən əqidə, qorxmazlıq, qəhrəmanlıq təəcəssümüdür. Belə bir mənəvi keyfiyyətin gənc nəsildə formalaşması bu gün müstəqillik əldə etmiş respublikamız üçün daha ciddi aktuallıq kəsb edir. Müstəqillik əldə etmiş respublikamız vətəndaşların, xüsusən də gənc nəslin qorxmaz, cəsarətli, mərd və qüdrətli yetişməsinə tələb edir. Odur ki, müstəqillik əldə etdiyimiz bir dövrdə iradəlik ilk növbədə vətənimizin bütövlüyünün qorunub saxlanması ilə yanaşı respublikamızın müstəqilliyinin də qorunub – saxlanması ilə üzvi surətdə əlaqədar olmalıdır.

Deməli, mövzunun aktuallığı ilk növbədə ölkəyə qorxmaz, cəsur, hərtərəfli inkişaf etmiş gənc nəsil yetişdirmək bu yeniyetmələrin, yeniyetmələrin köməyi ilə zəbt edilmiş torpaqlarının geri qaytarılması işində onların qüvvələrindən maksimum istifadə etməkdən irəli gəlir. Düşməyə cavab vermək üçün yüksək fiziki hazırlığa, döyüş bacarığı və vərdişlərinə yiyələnmək üçün cəsarətli olmaq, bu hisslərlə yaşamaq və lazım gələrsə Vətən uğrunda canından keçməyə hazır olmaq kimi mənəvi – psixoloji keyfiyyətlərin yeniyetmələrə aşılması müasir dövrümüzdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. İradə yeniyetmələrin təlim – tərbiyə fəaliyyətində, şəxsiyyətinin formalaşmasında, milli xarakterinin tərbiyəsində mühüm əhəmiyyətə malikdir. Yeniyetmə nə qədər təşəbbüskar, müstəqil, cəsarətli, qətiyyətli, təkidli, mərd, qəhrəman, ədalətli, cəsur və qorxmaz inkişaf etsə, bir o qədər cəmiyyətə xeyirli vətəndaş kimi gərəkli olar.

Yeniyetmələrdə iradə keyfiyyətlərin inkişafına, onların fərdi – psixoloji xüsusiyyətləri ilə yanaşı ailə üzvlərinin, əsasən də valideynlərin ümumi dünyagörüşü və inkişaf səviyyəsi ilə bərabər onların etnik – psixoloji yönümləri də mühüm təsir göstərir. İstər ailə tərbiyəsi, istərsə də məktəbdə təlim – tərbiyə prosesində yeniyetmələrdə iradənin inkişaf etdirilməsi üçün onları lazımı dəyərlərlə və “öz xalqının psixoloji keçmişi” ilə lazımınca tanış etməsi və nəticədə belə bir əxlaqi keyfiyyətləri inkişaf etdirmək olar. Bu əsasda onlar şəxsiyyətə kamil və bütöv olurlar. Təlim – tərbiyə prosesində dahi mütəfəkkirlərin şəxsi nümunəsi əsasında və digər dəyərlərə istinad edərək iradə keyfiyyətləri inkişaf etdirmək olar.

Açar sözlər: milli xarakter, yeniyetmə, iradə, iradə keyfiyyətlər, vətənpərvərlik.

AZƏRBAYCANDAN AŞKAR EDİLMİŞ ORTA ƏSR TİBB VƏ ƏCZAÇILIQ ALƏTI**Prof. Dr Qasım HACIYEV**

AMEA Qafqazşünaslıq İnstitutu “Ermənişünaslıq” şöbəsinin müdiri

XÜLASƏ

Azərbaycanda aparılan arxeoloji qazıntılar vasitəsilə aşkar edilən çoxsaəli artefaklar ölkənin maddi mədəniyyətinin zaənginliyindən xəbər verir.

Arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş nümunələr içərisində antik dövr və ilk orta əsrlərə aid şüşə məmulatı əsas yer tutur.

Şüşə məmulatı içərisində alembiqlər və flakonlardır böyük maraq doğurur.

Alembik – Azərbaycandan tapılmış bir sıra laboratoriya təyinatlı qablar içərisində əl-kimyəvi qab adlandırılan şüşə nümunəsi kimi xüsusi yer tutur.

Arxeoloji qazıntılar zamanı aşkar edilmiş alembik ümumi quruluşuna görə konusvari formalı, enli ağızlıdır. Onun ağızının azca aşağısında, qabın dibinə doğru uzanan və tədrici daralan lüləyi var (bax: şəkil).

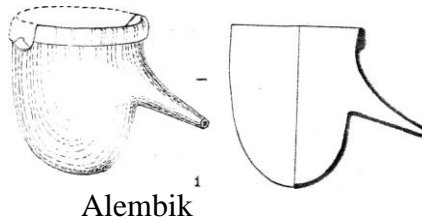
Alembiklərə Qafqazın və Orta Asiya və bir sıra Şərç şəhərlərinin arxeoloji qazıntılarında rast gəlinmişdir.

Alembiklərin tarixinin müəyyənəşdirilməsində alimlər arasında fərqli fikirlər mövcuddur. Alembiklərin əsasən IX əsrdən etibarən geniş yayılması fikri çoxluq təşkil edir.

Orta əsrlərdə istehsal edilmiş laboratoriya və əczaçılıq qabları şüşəsinin kimyəvi tərkibinə görə də müxtəlifdir.

Ümumiyyətlə, bütün arxeoloji qazıntılardan aşkar edilmiş alembiklər eyni formalıdır, biri digərindən yalnız rənginə və ölçülərinə görə fərqlənirlər.

Yazılı mənbə məlumatlarına görə alembiklərin ölçülərinə görə çox müxtəlifliyi onların müxtəlif məqsədlərlə, xüsusilə kimyəvi məhsul istehsal etmək üçün istifadə edilməsi ilə əlaqədardır.

Açar sözlər: Qafqaz, Azərbaycan, arxeoloji, alembik

HISTOIRE DE LA CULTURE MATERIELLE ET SPIRITUELLE DE L'AZERBAÏDJAN

Prof. Dr. Qasim HACIYEV

Académie nationale des sciences d'Azerbaïdjan, Institut du Caucase, chef du département
«arménien»

Mots clefs : Caucase, Azerbaïdjan, région de Karabakh

Cet article est basé sur les vrais faits historiques et les études archéologiques de la région du Karabakh en Azerbaïdjan.

La région de Karabakh qui est une partie constitutive inséparable de l'Azerbaïdjan a un rôle historique et une place particulière dans l'histoire, à l'économie et à la culture du pays. La région de Karabakh est un des plus anciens foyers de civilisation du monde.

La population autochtone de la région avaient été les différents ethnies turques-albanais qui avaient participé à la formation du peuple azerbaïdjanais durant des milliers années.

Dépanadant du changement du temps il y existait différentes conditions de vie, différentes idéologies religieuses, à cet égard il est apparu différentes caractéristiques de la culture spirituelle. Le processus d'accord de l'architecture et l'art a fait apparaitre les maisons de simple structure décorées par les arabesques géométriques et de plantes, les monuments funéraires, les monuments d'architecture consistants de des monastères, mosquées et de ponts et d'autres exemples qui reflètent l'héritage culturel de son époque dans la région de Karabakh. On utilisait ces arabesques non seulement à la construction, on les avait utilisés aussi à la préparation des articles de ménage et au textile.

Le monde moral était riche aussi de la région de Karabakh. L'auteur des œuvres scientifiques, littéraires et artistiques intéressants- Mir Mohssune Navvab, les représentants éminents de la littérature azerbaïdjanaise, les penseurs exceptionnels comme Qassym bey Zakhir, Khourchoudbanou Natavan, Abdourrahim bey Hakhverdiyev, Nadjaf bey Vezirov, Youcif Vézir Tchamenzaminli, Suleyman Sani Akhoundov sont nés, vécus et travaillé dans la région de Karabakh.

La région de Karabakh de l'Azerbaïdjan a donné au monde le fondateur de l'opéra dans le d'Azerbaïdjan, le génie comme Uzeyir bey Hadjibeyov, les compositeurs connus comme Zakhir

Baguirov, Fikret Amirov, Zulfugar Hadjibeyov, Suleyman Aleskerov, Achraf Abbassov, Soltan Hadjibeyov, Afrasiyab Badelbeyli et Niyazi.

C'est dommage que depuis des années de 80 du XX siècle l'agression de la République d'Arménie contre l'Azerbaïdjan a conduit à être détruit rationnellement les anciens monuments matériels et spirituels dans la région de Karabakh de l'Azerbaïdjan. En détruisant massivement les monuments historiques du peuple azerbaïdjanais qu'ils étaient protégés durant des siècles, essayent d'effacer les traces de la culture turc-albanais à Karabakh qui est une partie inséparable de l'Azerbaïdjan.

نمونه های نوآوری در نرسنگ

زاهد ولسی- پوهنتون پروان

EXAMPLES OF INNOVATION IN NARSANG

Zahid WOLOSI

University of Parwan

چکیده

نوآوری یک مفهوم همه شمول است که شامل محصولات ، خدمات ، راه های انجام تجارت ، توزیع و فعالیت های بازاریابی میشود. شیوه های نوآورانه جایگاه مهمی در بهبود کیفیت مراقبت های نرسنگ ، کاهش هزینه های مراقبت ، افزایش شیوه های نرسنگ مبتنی بر شواهد و دانش علمی در نرسنگ دارد. در ادبیات نرسنگ کاربردهای نوآوری بسیاری وجود دارد. در ترکیه، کار نوآورانه محدود در زمینه نرسنگ نشان می دهد که نیاز توسعه برنامه های نوآورانه در این بخش زیاد است. افزایش آگاهی در مورد نوآوری در نرس ها باعث افزایش شیوه های نوآوری می شود. هدف از این مطالعه ، ارائه اطلاعات در مورد نوآوری و تشویق نرس ها به شیوه های نوآورانه با نمونه هایی از شیوه های نوآوری در می باشد.

کلمات کلیدی: نوآوری ، نرسنگ ، نرس ، کاربرد نوآوری

ABSTRACT

Innovation is a comprehensive concept that includes products, services, ways of doing business, distribution and marketing activities. Innovative practices play an important role in improving the quality of untimely care, reducing the cost of care, increasing evidence-based non-color practices, and scientific knowledge. There are many applications of innovation in non-color literature. In Turkey, limited innovative work in the field of nursing shows that there is a great need to develop innovative programs in this area. Increasing awareness of innovation in nurseries increases innovation practices. The aim of this study is to provide information about innovation and encourage nurses in innovative ways with examples of innovation methods.

Keywords: Innovation, Narsang, Nars, Innovation Application

**TOURIST-RECREATIONAL RESOURCES AND OPPORTUNITIES FOR THE
DEVELOPMENT OF TOURISM IN KAZAKHSTAN**

Senior Lecturer SADYKOVA Damezhan

Master of Natural Sciences, Kazakh State Women's Pedagogical University, Almaty city

Lecturer SDIKOVA Zhanat

Master of geographical sciences, Kazakh State Women's Pedagogical University, Almaty city

Lecturer YULDASHEVA Shahrizada

Master of Natural Sciences, Humanitarian College of Education of Astana city, Astana city,
Kazakhstan

ABSTRACT

Today's tourism is a branch of the global economy that does not know recession. In independent Kazakhstan, the work of many travel agencies is widespread. They expand their offerings through many different services. Today, a large number of firms send citizens of the Republic of Kazakhstan to distant countries and mainly engaged in shopping tourism. According to the World Tourist Organization (WTO), countries are primarily divided into two main suppliers and hosts. Kazakhstan belongs to the first group. Features of the environment of Kazakhstan play an important role in the development of tourism. Therefore, it is necessary to clarify the following tasks for the development of the tourism industry:

- it is necessary to systematize the entire tourism infrastructure in the country and determine the direction for the future;
- increasing the convenience of transport and communications for tourist facilities;
- during the construction of hotels, campgrounds, motels, pay attention to seasonal features;
- to carry out promotional work in tourism using advanced technological techniques;
- find a source of attracting foreign and local investment in the tourism industry.

The potential of Kazakhstani tourism is huge, for its realization it is necessary to form the country's tourist offer, product, image.

Keywords: tourism, hotel, camping, industry, firm, recreation.

**UPDATED EDUCATION - GUARANTEE OF PROMOTING THE VALUES OF
PATRIOTISM OF KAZAKHSTAN**

TANGATAROVA Zh.

3rd course PhD student, Manas University, Kyrgyzstan

AZHIGALIYEVA G.

Primary school teacher, School named after K. Smagulov., Atyrau, Kazakhstan

NAZYMOVA Z.

Primary school teacher, School named after K. Smagulov., Atyrau, Kazakhstan

ABSTRACT

Patriotism personifies love for its Fatherland, continuity with its history, culture, achievements, problems, attractive and inseparable because of its uniqueness and irreplaceability, constituting the spiritual and moral basis of the individual, forming its civic position and the need for a decent, selfless, even self-sacrificing, serving the motherland.

The most important part of the educational process in the modern school is the formation of patriotism and culture of interethnic relations, which are of great importance in the social, civil and spiritual development of the student's personality. Only on the basis of the elevated feelings of patriotism and national shrines is love for the motherland strengthened, a sense of responsibility appears for its power, honor and independence, the preservation of the material and spiritual values of society, and the dignity of the individual develops.

The task of the teacher is to properly organize classes on this topic. It will require a creative approach, and the ability to use at their events the peculiarities of cultural and historical traditions not only of the country in which they live, but also of their region.

Many of the moral qualities of a person are laid in childhood, school years. Love for the native land, the desire to see the hometown kinderding and burgeoning. All these feelings are more dependent on how they were laid in children in school years. Pictures of native nature: mountains and lakes, steppe distances and dense forests - all this equally forms children's sympathy for the native land, and wonderful local legends, fairy tales and songs, historical narratives and monuments leave a big mark on the child's soul, regardless of where they live.

Keywords: updated education, method, strategy, patriotism, Kazakhstan patriotism, prospects, motivation

FOLKLORDA KARŞILAŞTIRMA YÖNTEMİ**Doç. Dr. Melahat BABAYEVA**

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

ÖZET

Azerbaycan folklor çalışmalarının tüm XX yüzyıl deneyimindeki ulusal folklorun karşılaştırmalı tanımlayıcı çalışması bu doğrultuda çok büyük bir teorik ve metodolojik temel oluşturmuştur. Aynı zamanda folklor çalışmasını da içeren bu deneyim ile, Azerbaycan folkloru kendini yaratma mekanizmalarını öğrenme eşiğinde bugün ulusal folklorun genetiğine, sinerjik yapısına ("sinerjik" - karmaşık bir bilişsel gelişim sistemi), otopoetik öze ("otopoez" - kendini yaratma) iner. Folklorda karşılaştırmalı yöntem-özel bir araştırma yöntemidir ve uygulama sonuçlarının incelenen nesnelere teorisine bağımlılığı bunun somut doğrulamasıdır. Olgusal materyali özetlemenin bir yolu olarak, karşılaştırmalı bir yöntem katkıda bulunabilir teorinin gelişimi. Ancak böyle bir gelişme, diğer birçok eşit derecede önemli tarafından belirlenir: iç ve dış faktörler. Karşılaştırmalı araştırma programını oluşturan teori, bu bilgi alanında kullanılan bilimsel araştırma araçlarının tüm cephaneliğini somutlaştırır. Karşılaştırmalı yöntem, etmenlerden sadece biridir. Bu nedenle, mutlaklaştırılması ve diğer daha evrensel bilimsel bilgi yöntemlerinden ayrılmasına karşı uyarı yazarlara itiraz edilemez.

Azerbaycan folklorunun metodolojik pratiğinin tarihi temeli kütlede karşılaştırmalı-tarihsel yöntemin uygulanması ile karakterizedir. Azerbaycan folklorunda tarihsel ve karşılaştırmalı yöntemlerin incelenmesi için zengin bir teorik temel vardır. Bugün, metodolojik analiz modelinin daha karmaşık bir sentezini oluşturmamıza izin veren bu temel husustur.

Karşılaştırmalı-tarihsel ve yapısal-göstergebilimsel analiz yöntemleri esasen farklı sorunları ve dolayısıyla araştırmaları çözer nesneyi tamamen farklı bir şekilde işler. Örneğin, destansı anıtın kökeni ve tarihi düşünüldüğünde karşılaştırmalı-tarihsel analiz daha sonra kronolojik olarak farklı aşamalara sahip katmanları seçer ve coğrafi olarak birbiriyle uyumsuz farklı tarihsel olaylar gösterileri, çeşitli anakronizmler ve diğer "çelişkiler" belirlemektedir.

Folklor yapısının modellenmesi semiyotik yönteme dayandığı için, bu yöntemin karşılaştırmalı-tarihsel yöntemle sentezlenmesini gerektirir. Karşılaştırmacıların ana fikri, mitoloji okulunun ana ilkesi olan ilgili halkların folklorunun karşılaştırmalı çalışması ilkesini terk etmektir. Asıl amacın ilgisiz insanların folklorunu incelemek olduğunu açıkladılar ve bir bilim adamının araştırmaya ne kadar çok edebi gerçek katıldığını, daha önemli bilimsel sonuçlara ulaşabileceğini söylediler. Mitoloji okulu, ulusların ortak köklerinde benzer alanların köklerini gördü. Karşılaştırmacılar, köklerini Hint masallarında buldular. Bu nedenle, ikincisi karşılaştırma yöntemini sadece folklorun değil, tüm parsellerin evrensel bir karşılaştırma bilimine dönüştürmek istedi. Ancak,

karşılaştırmacıların çoğu aynı zamanda folkloristi ve çoğu halk masalının planlarına dayanan araştırmalar da yaptılar. Bu nedenle, mitleri karşılaştırmaktan kaçınma çağrısı, onları mitolojik okuldan temel olarak yabancılaştırmadı ve masal ve mit arasındaki mesafe çok büyük değil. Karşılaştırmalı analizin kurucusu Alman bilim adamı H. Herder'dir. Daha sonra İngiliz folkloristi J. Benfey ve Rus folkloristi F. Buslayev de bu yönde çalıştı. Hizmetlerinden biri edebiyat ve sanatın kökeni sorunuyla uğraşmaktı. Benfey'in kapsamlı dönüşüm teorisi, arsa, edebi form ve türlerin edebiyata geçiş yasaları da önemliydi. Edebî kültürlerin karşılıklı bağımlılık ve etki yoluyla gelişmesine ilişkin hükümler, edebi gelişim yasalarını doğru bir şekilde yorumlamış ve bugün hala geçerli olmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: yöntem, tarih, karşılaştırma, folklor, malzeme

ÇARIZMIN CƏNUBİ QAFQAZDA VƏ ŞİMALI AZƏRBAYCANDA MÜSTƏMLƏKƏ SIYASƏTİNİN ƏSAS ASPEKTLƏRİ

Ema HƏSƏNOVA Mehrab qızı

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

XÜLASƏ

XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində çarizm Cənubi Qafqazda, eləcə də Şimali Azərbaycanda planlı şəkildə müstəmləkə siyasəti həyata keçirirdi. Müstəmləkə siyasətinin əsasını yadellilərin Şimali Azərbaycana köçürülməsi, xristianlaşdırma və ruslaşdırma siyasəti təşkil edirdi. Çar Rusiyası “parçala hökmranlıq et” siyasətini həyata keçirmək üçün Xəzər dənizinin şimal və qərb sahillərini işğal edərək burada xristian xalqlarını yerləşdirməyə çalışırdı.

Qeyd edək ki, Çar Rusiyasının Quzey Azərbaycanı işğal etməsinin ağır nəticələri oldu. Çarizm yeni idarəçilik sistemi tətbiq etməklə Qafqaz regionuna milli münasibətlər baxımından böyük fəlakətlər gətirdi.

Qacarlar və Osmanlı dövləti ərazilərindən köçürülən ermənilər daha çox Naxçıvan və İrəvan xanlıqlarının torpaqlarına məskunlaşdırıldılar. Bununla da çarizm bir tərəfdən, İran və Osmanlı ilə sərhədlərinə yad ünsürləri yerləşdirərək onları burada möhkəmləndirdi, digər tərəfdən isə regionda etnik-milli ziddiyyətlər və münaqişələr üçün zəmin hazırladı.

XIX əsr boyu davam etmiş Rusiyanın “köçürmə” siyasəti əzəli Azərbaycan torpaqlarında “erməni amilinin” yaranmasına gətirib çıxartdı. Azərbaycan torpaqlarında yerləşdirilən ermənilər bu ərazilərdə möhkəmlənməyə başladılar. Çarizm erməni əhalisinə xüsusi imtiyazlar verərək onlar üçün əlverişli şərait yaradırdı. Erməni siyasi təşkilat və qurumlarının yaradılması təşviq edilirdi. Bu təşkilat və qurumlar çarizmin müstəmləkəçilik siyasətində bir alətə çevrilmişdilər. Ermənilər mətbuat orqanları vasitəsilə anti-Azərbaycan, antitürk təbliğat işi aparırdılar. Onlar məktəblərdə də gizli şəkildə erməni millətçiliyini yayırdılar. İstər ermənilərin, istərsə də bidətçi rusların, malokanların, alman və aysorların tarixi Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi Rusiyanın müstəmləkə və xristianlaşdırma siyasətinin tərkib hissəsi idi. Şimali Azərbaycandakı mövcud siyasi amilləri nəzərə alan rus hökuməti istər Azərbaycanın işğalı dövründə, istərsə də işğaldan sonra ona mane ola biləcək yeganə qüvvə olan ali zümrəni siyasi, fiziki və iqtisadi baxımdan

sıradan çıxarmaq və zərərsizləşdirmək siyasəti yeritməyə başlamışdı. Bu məqsədlə, çarizm hərbi cəza orqanlarını işə salır, ələ keçən bəy və ağaları müharibə qanunları ilə cəzalandırır, edam edir, həbsə atır və ya sürgün edirdi.

Rusiya müstəmləkə siyasəti həm hakim zümrə, həm də yerli əhalinin böyük müqaviməti ilə qarşılaşırdı. Azərbaycan ali zümrəsini təşkil edən xan və bəylərin böyük əksəriyyəti etnik və dini baxımdan onlara tamamilə yad olan rus hökumətinə qarşı qatı düşmən mövqeyi tutur, müxtəlif formada açıq və ya gizli şəkildə öz etirazlarını bildirir və üsyan qaldırırdılar. Bundan əlavə, ali zümrənin torpaq, siyasi hüquq və imtiyazları məhdudlaşdırılır və ona qarşı nəinki milli, həm də dini ayrı-seçkilik münasibəti bəslənirdi.

Artıq XIX əsrin sonlarından etibarən ruslar başa düşürdülər ki, ermənilər Qafqazda onların maraqlarına zidd siyasət yeritməyə çalışırlar. Hətta 1882-ci ilə Qafqazın baş hakimi A. M. Dondukov-Korsakov çar III Aleksandra ermənilər barəsində xəbərdarlıq edir: “ Bu element hakimiyyətə ölkənin digər yerli xristian xalqlarının təmin olunmuş etibarlılıq zəmanətini vermir”. Vəziyyətin ağırlaşdığını və ermənilərin milliyətçi, terror fəaliyyətinin gücləndiyini görəndə çarizm erməni kilsələrinə və ümumilikdə ermənilərə qarşı sərt tədbirlər görməyə başlamışdı.

Açar sözlər: Rusiya, müstəmləkə, köçürmə, Şimali Azərbaycan, xristianlaşdırma

FEATURES OF THE EMOTIONAL DIFFICULTIES THAT THE PRIMARY SCHOOL CHILDREN FACED DURING THE TRAINING ACTIVITY

KİÇİK YAŞLI MƏKTƏBLİLƏRİN TƏLİM FƏALİYYƏTİ ZAMANI QARŞILAŞDIQLARI
EMOSİONAL ÇƏTİNLİKLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Narmin ABDULLAYEVA

Azerbaijan State Pedagogical University, Department of Pedagogical psychology, Philosphia
doctor student, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

Difficulties faced by primary school children during training activities have a negative impact on their affective area. Also, difficulties in their affective field have a delaying effect on their learning activities, especially mental activity. In particular, the ability of emotional types to work depends on their mood.

Emotional difficulties of primary school children include: underdevelopment of higher feelings, regulation of emotional processes (easy, difficult, slow, fast), difficult transfer of feelings, inability to get rid of the impression (the time spent on it is different in each), verbalize their feelings and, conversely, adequate sense of attitude towards verbal means. When examining the impact of emotional difficulties on primary school children in learning activities, it was found that they were not sufficiently developed, especially mentally and practically. Each subject has the opportunity to form its own mental and practical feelings. To this end, more emphasis should be placed on practice, and each successful solution strategy develops a sense of practicality, giving them a sense of satisfaction.

Perceive emotional information, focus attention, to remember, to recall, and so on. becomes easier and at a higher level. The negative sensations received during sensory cognition greatly complicate the work of logical cognition. How (with difficulty) the content of the textbooks is reflected in their psyche and the emotional impact must be taken into account. Training materials activate their feelings and form attitudes. Simultaneous holding of mixed, contradictory feelings makes it difficult to understand them, disrupts emotional stability.

Emotional difficulties lead to emotional overload. Reasons for emotional overload: unfavorable training situations, difficult put of training materials, the level of communication and interaction between teacher-student, student-student, teacher's antipathy, sympathy, non-objective assessment, frustration, stress, unfavorable psychological climate, pedagogical intolerance to their mistakes, failures, opportunities, use of reprimands and punishments, etc.

As a result of a weak sense of empathy, they have difficulty understanding the events that take place in the stories they read, their characters, their behavior and attitudes, their feelings, and their humanism.

Physical and mental stress leads to a number of training problems. The weight of the program can explain why we are more prone to stress at this age. Also, additional subject preparations, various activities, a lot of homework, use of additional teaching aids, etc. increases their tension.

Frustration is more pronounced in primary school children who are strongly motivated to learn. When faced with cases of frustration often, the sensory sphere is severely damaged. There are two possible situations for primary school children who experience a constant sense of failure: either the failure is normal for them, or "distance" from the training activity, adding too much personal meaning to it, and the loss of interest manifests itself. Tasks built at a high level of difficulty are for students with low and medium levels of mastery it evokes feelings over and over again, resulting in the formation of feelings of insecurity. During frustration, they blame themselves, their mental and physical strength, and abilities, because they do not have enough independence during this period, they do not blame the external factors that affect the effectiveness of teaching (difficult task, lack of clear explanation by the teacher, etc.). That is, they look for the cause of failure in themselves, this lowers their level of self-esteem and claims. Some students do not have the moral strength to overcome difficulties. First of all, in order to overcome imaginary obstacles, it is necessary to build their confidence and gradually increase the difficulty. We must not forget that the psyche first decides how difficult something will be. Real obstacles can be overcome by overcoming the influence of external factors that reduce the effectiveness of training.

Keywords: primary school children, training difficulties, emotional difficulty, mental feelings, practical feelings, frustration, empathy, stress

XÜLASƏ

Təlim fəaliyyəti zamanı kiçikyaşlı məktəblilərin qarşılaşdıqları çətinliklər onların affektiv sahəsinə mənfi təsir edir. Həmçinin onların affektiv sahəsində olan çətinliklər onların təlim fəaliyyətinə, xüsusilə, zehni fəaliyyətə ləngidici təsir edir. Xüsusilə, emosional tiplərin iş qabiliyyəti onların əhvalından asılı olur.

Kiçikyaşlı məktəblilərin hissi çətinliklərinə ali hisslərin yetərincə inkişaf etməməsi, emosional proseslərin tənzimlənməsi (asan, çətin, asta, sürətli), hisslərin çətinliklə keçirilməsi, alınan hissi təəsüratın təsirindən çıxıb bilməmək (buna sərf olunan müddət hər birində fərqlidir), öz hisslərini verballaşdırmaq və əksinə, verbal vasitələrə adekvat hissi münasibət bəsləmək daxildir. Kiçikyaşlı məktəblilərin emosional çətinliklərinin təlim fəaliyyətinə təsirini araşdırarkən onlarda xüsusilə zehni və praxis hisslərin kifayət qədər inkişaf etmədiyi məlum olmuşdur. Hər bir fənnin özünəməxsus zehni və praxis hisslər formalaşdırmaq imkanı vardır. Bu məqsədlə təcrübəyə daha çox yer verilməli, hər uğurlu həll strategiyası onlarda məmnunluq hissi yaradaraq praxis hissləri inkişaf etdirir.

Emosional məzmunlu informasiyanı qavramaq, diqqəti yönəltmək, yadda saxlamaq, yada salmaq və s. daha asan və yüksək səviyyədə olur. Hissi idrak zamanı alınan mənfi hissi təəsürat məntiqi idrakın işini xeyli çətinləşdirir. Dərslərdə verilmiş məzmunun onların psixikasında necə (çətinliklə) əks olunması və hissi təsiri hökmən nəzərə alınmalıdır. Təlim materialları onların hisslərini aktivləşdirir və münasibət formalaşdırır. Qarışıq, ziddiyyətli hisslərin eyni zamanda keçirilməsi onların anlaşılmasını çətinləşdirir, emosional sabitliyini pozur.

Hissi çətinliklər hissi yüklənməyə yol açır. Hissi yüklənməyə səbəb olur: əlverişsiz təlim situasiyaları, təlim materiallarının çətin qoyuluşu, müəllim-şagird, şagird-şagird arasındakı ünsiyyət və qarşılıqlı münasibətlərin səviyyəsi, müəllim tərəfindən antipatiya, simpatiya hallarına yol verilməsi, qeyri-obyektiv qiymətləndirmə, frustrasiya, stres, əlverişsiz psixoloji iqlim, onların səhvlərinə, uğursuzluqlarına, imkanlarına qarşı pedaqoji dözümsüzlük, məzəmmət və cəzadan istifadə və s.

Empatiya hissəsinin zəif olması nəticəsində onlar oxuduqları hekayələrdə baş verən hadisələri, xarakterləri, onların davranış və rəftarlarını, keçirdikləri hissləri, humanizmi anlamaqda çətinlik çəkirlər.

Fiziki və psixi gərginlik onlarda bir sıra təhsil problemlərinə yol açır. Bu yaş dövründə gərginlik hallarına daha çox rast gəlməyimizi proqramın ağırlığı ilə izah edə bilərik. Həmçinin əlavə fənn hazırlıqları, müxtəlif məşğuliyyətlər, ev tapşırıqlarının çoxluğu, əlavə dərs vəsaitlərindən istifadə və s. onların gərginliyini artırır.

Təlimə güclü motivləşmiş kiçikyaşlı məktəblilərdə frustrasiya halı daha güclü təzahür edir. Frustrasiya halları ilə tez-tez üzləşdikdə hissi sfera böyük həcmdə zədələnir. Davamlı uğursuzluq hissi yaşayan kiçik məktəblilərdə 2 hal mümkündür: ya uğursuzluq onlar üçün adiləşir, ya da ona həddindən çox şəxsi məna qatıb təlim fəaliyyətindən “uzaqlaşma”, maraqların yox olması özünü göstərir. Yüksək çətinlik səviyyəsində qurulmuş tapşırıqlar zəif və orta mənimsəmə səviyyəsinə malik olan şagirdlərdə bu hissləri təkrar-təkrar doğurur, özünəinamsızlıq hissənin formalaşması ilə nəticələnir. Frustrasiya zamanı daha çox özünü, öz psixi və fiziki qüvvəsini, imkanlarını günahlandırır, çünki bu dövrdə onlarda müstəqillik yetərincə formalaşmadığından təlimin səmərəliliyinə təsir edən xarici amilləri (tapşırığın çətin qoyuluşunu, müəllim tərəfindən aydın izahın olunmamasını və s.) günahlandırmır. Yəni uğursuzluğun səbəbini özündə axtarır, bu hal isə onların özünüqiymətləndirmə və iddia səviyyəsini aşağı salır. Bir qisim şagirdlərin çətinlikləri dəf etməyə mənəvi qüvvəsi yetmir. İlk öncə xəyali maneələri dəf etmək məqsədilə onlarda inam hissi yaratmaq və çətinliyi tədricən artırmaq lazımdır. Unutmaq olmaz ki, hər hansı işin çətin olmasına ilk öncə psixika qərar verir. Real maneələri təlimin səmərəliliyini aşağı salan xarici amillərin təsir gücünü aradan qaldırmaqla dəf etmək mümkündür.

Açar sözlər: kiçikyaşlı məktəblilər, təlim çətinlikləri, emosional çətinlik, zehni hisslər, praksis hisslər, frustrasiya, empatiya, stress

**MİLLİ İQTİSADİYYATIN İNKİŞAFINDA İNSAN KAPİTALINDAN İSTİFADƏNİN
QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ**

ASSESSMENT OF THE USE OF HUMAN CAPITAL IN THE DEVELOPMENT OF THE
NATIONAL ECONOMY

Səadət HÜMBƏTƏLİYEVƏ Əsgər qızı

Sumqayıt Dövlət Universiteti, İqtisadiyyat kafedrasının dosenti

Saadat HUMBATALIYEVƏ Asgar

Sumgayit State University, Docent of the Department of Economics

XÜLASƏ

İnsan potensialından istifadə və onun fiziki intellektual inkişafına nail olma amilləri müasir dövrün ən aktual və ən vacib problemlərindən birinə çevrilmişdir. Bu gün davamlı iqtisadi inkişaf konsepsiyası beynəlxalq aləmdə sosial ədaləti, ekoloji təhlükəsizliyi və iqtisadi effektivliyi əsas götürən balanslaşdırılmış bir sistemi formalaşdırmağı tələb edir. Yüksək insan potensialının dövrüyyəyə cəlb olunması iqtisadiyyatın dayanıqlığına, perspektivliliyinə və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına gətirib çıxaran əsas amillərdən biri hesab olunur. Başqa sözlə desək insan potensialından səmərəli istifadəyə nail olmaq davamlı, rentabelli, rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatın formalaşması ilə nəticələnir.

Elm aləmində “İnsan kapitalı” ilə bağlı tarixi-iqtisadi baxış bucağı XX əsrin 60-70-ci illərində formalaşmağa başlamışdır. İnsan kapitalı problemini ilk dəfə elmi nəzəriyyəyə çevirənlər ABŞ-da formalaşmış “Çikago” məktəbinin Teodor Şultus, Harri Bekker, Laster Turov, Malkolm Fişer, Edivard Denison kimi nümayəndələri olmuşlar. İnsan kapitalı konsepsiyasını formalaşdırıb inkişaf etdirən bu nəzəriyyəçilər, həmçinin onu bu günün ən aktual prioritet məsələsinə çevirənlər kimi də tarixə imza atmışlar. Konsepsiya tərəfdarlarının yanaşmasına görə insan potensialı anlayışı özündə müasir işçinin istehsal qabiliyyətinin məcmusunu ifadə edir. Eyni zamanda, bu iqtisadi anlayış altında hər hansı ölkənin, həmin ölkədə fəaliyyət göstərən müəssisənin insan potensialının formalaşması və inkişafına yönəlmiş xərcləri də başa düşülür.

Həqiqətən də təhsilin səviyyəsinin artırılmasına çəkilən xərclər qısa bir zamanda həm insan potensialından səmərəli istifadəyə gətirib çıxarır, həm də, dövlətin beynəlxalq

rəqabətqabiliyyətliliyini yüksəltmiş olur. Buna isə müasir dövrdə zamanın tələbinə uyğun olaraq informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından yararlanmaqla nail olmaq mümkündür.

Müstəqil Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq rəqabətə davamlılığının əsas göstəricilərinin təhlili Azərbaycanın dünya ölkələri arasında layiqincə təmsil olunmaqla MDB məkanında liderlik statusu qazanmasına dəlalət etməkdədir. Nəzərə almaq lazımdır ki, iqtisadiyyatın daha da inkişaf etdirilməsi, əhalinin rifah halının durmadan yaxşılaşdırılması, mühüm sosial problemlərin həlli istiqamətində irəliyə doğru atılan uğurlu addımların həyata keçirilməsi hesabına ölkədə demokratikləşmə, vətəndaş cəmiyyəti və hüquqi dövlət qurmaq mümkündür.

Tədqiqatın məqsədi: Azərbaycan iqtisadiyyatının beynəlxalq rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması prosesində insan potensialından səmərəli istifadə yollarından və bu sahədə əldə olunan uğurların qiymətləndirilməsini təhlil etməkdir.

Tədqiqatın metodologiyasını müqayisəli, inkişaf dinamikası, sistemli və amillər üzrə təhlil təşkil edir.

Tədqiqatın nəticələri: Azərbaycan iqtisadiyyatının beynəlxalq rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması istiqamətində həyata keçirdiyi əməli tədbirlər sistemləşdirilmişdir. Eyni zamanda bu istiqamətdə insan kapitalından istifadənin səmərəliliyini artırmaq üçün təklif və tövsiyələr verilmişdir.

Açar sözlər: İnsan potensialı, rəqabət qabiliyyətliliyi, Azərbaycan iqtisadiyyatı.

ABSTRACT

The use of human potential and the factors of achieving its physical and intellectual development have become one of the most pressing and important problems of modern times. Today, the concept of sustainable economic development requires the formation of a balanced system in the international arena based on social justice, environmental security and economic efficiency. Attracting high human potential is one of the main factors leading to the stability, prospects and competitiveness of the economy. In other words, the effective use of human potential results in the formation of a sustainable, profitable, competitive economy.

The historical and economic perspective on "Human Capital" in the world of science began to take shape in the 60s and 70s of the twentieth century. The first to turn the problem of human capital into a scientific theory were the representatives of the Chicago School in the United States, such as Theodore Schultz, Harry Becker, Laster Turov, Malcolm Fischer, Edvard Denision. These theorists, who shaped and developed the concept of human capital, also made history as those who made it the most pressing issue of today. According to the proponents of the concept, the concept of human potential is the sum of the productive capacity of the modern worker. At the same time, this economic concept means the costs of any country, the enterprise operating in that country, aimed at the formation and development of human potential.

Indeed, the cost of raising the level of education in a short period of time leads to the efficient use of human potential, as well as increases the international competitiveness of the state. This can be achieved in modern times by using information and communication technologies in accordance with the requirements of the time.

The analysis of the main indicators of the international competitiveness of the independent Republic of Azerbaijan shows that Azerbaijan has gained the status of a leader in the CIS by being properly represented among the world countries. It should be borne in mind that democratization, civil society and the rule of law can be built in the country through the further development of the economy, the continuous improvement of the welfare of the population, the implementation of successful steps towards solving important social problems.

The purpose of the research is to analyze the ways of effective use of human potential in the process of increasing the international competitiveness of the Azerbaijani economy and the assessment of achievements in this area.

The research methodology consists of comparative, developmental dynamics, systematic and factor analysis.

Results of the research: The practical measures taken by the Azerbaijani economy to increase its international competitiveness have been systematized. At the same time, suggestions and recommendations were made to increase the efficiency of the use of human capital in this direction.

Keywords: Human potential, competitiveness, Azerbaijan economy.

SOSIAL İNVESTİSİYA FƏALİYYƏTİ SAHƏSİNDƏ DÖVLƏT SİYASƏTİ

STATE POLICY IN THE FIELD OF SOCIAL INVESTMENT ACTIVITY

Dosent Aynurə YƏHYAYEVA Yusif qızı

Sumqayıt Dövlət Universiteti, İqtisadiyyat və idarəetmə fakültəsinin dekanı

Docent Aynura YAHYAYEVA Yusif

Sumgait State University, Dean of the Faculty of Economics and Management

XÜLASƏ

Bazar iqtisadiyyatında gəlirlərin qeyri-bərabərliyi dövlətin onların təkrar bölgüsü prosesinə müdaxiləsini şərtləndirir. Təkrar bölgü qarşısında duran məsələ ondan ibarətdir ki, o, eyni zamanda aztəminatlılar üçün hissədilən olmalı və istehsalın səmərəliliyinin azalmasına və bazar mexanizmlərinin ciddi deformasiyasına səbəb olmamalıdır. Bu məsələni sosial siyasət həll etməlidir. Dövlətin sosial siyasəti iqtisadi siyasətin bir hissəsi hesab olunur və investisiya siyasətilə fəal qarşılıqlı əlaqədə olan altsistem kimi nəzərdən keçirilir. Sosial siyasəti həyata keçirmək üçün dövlət bir sıra məsələləri həll etməlidir. O cümlədən, sosial-əmək münasibətlərini tənzimləməli, ictimai istehsalda iştirak etmək üçün iqtisadi stimullar yaratmalı və qüvvədə saxlamalı, insanın əsas sosial-iqtisadi hüquqlarını sosial müdafiə etməli, əhalinin həyat fəaliyyətinin təkrar istehsalı və insanın hərtərəfli inkişafı şərtlərinə cavab verən sosial infrastrukturunu inkişaf etdirməlidir. Bütün bunlar sosial investisiyalardan xeyli asılıdır. Odur ki, sosial investisiya fəaliyyəti sahəsində dövlət siyasətinin reallaşdırılması və təkmilləşdirilməsi aktual problemlərdən biri hesab olunur.

Tədqiqatın məqsədi: sosial investisiya fəaliyyəti sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi yollarını tədqiq etmək və bu sahədə tövsiyə xarakterli təkliflər irəli sürməkdir. Tədqiqatın məqsədinə uyğun olaraq qarşıya aşağıdakı əsas vəzifələr qoyulmuşdur:

- dövlətin sosial siyasətinin əsas məqsəd və prioritetlərinin müəyyənləşdirilməsi;
- bazar iqtisadiyyatının formalaşması və inkişafı prosesində dövlətin sosial tənzimləyici funksiyasının transformasiyası spesifikasiyasını nəzərə almaqla sosial-əmək münasibətlərinin tənzimlənməsi mexanizmlərini tədqiq etmək;

- sosial sahənin inkişafının əsası kimi investisiya siyasətinin mahiyyətini və əhəmiyyətini müəyyənləşdirmək;
- sosial sahədə investisiya prosesinin idarə edilməsinin struktur və təşkilati problemlərini və müasir xüsusiyyətlərini öyrənmək;
- sosial investisiya fəaliyyəti sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsi yollarını tədqiq etmək;
- sosial investisiyaların ölkənin əmək bazarına və insan kapitalına təsirini tədqiq etmək;
- sosial investisiyalardan səmərəli istifadə yollarını müəyyənləşdirmək və s.

Tədqiqatın metodologiyasını müqayisəli, inkişaf dinamikası, sistemli və amillər üzrə təhlil təşkil edir.

Tədqiqatın nəticələri: sosial investisiyaların tətbiqi mexanizmi vasitəsilə bu sahədə dövlət siyasətinin reallaşdırılması tədbirləri sistemləşdirilmişdir. Həmçinin, səmərəli sosial investisiya fəaliyyəti zamanı meydana çıxacaq problemlər araşdırılmış, bu problemlərin həlli yolları üzrə təklif və tövsiyələr irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: investisiya, sosial siyasət, əmək ehtiyatları, insan kapitalı, təhsil, həyat səviyyəsi

ABSTRACT

Inequality of income in a market economy causes the state's to interfere in the process of their redistribution. The issue of redistribution is that it must also be felt by the poor but must not lead to a reduction of production efficiency and a serious deformation of market mechanisms. This issue must be resolved by social policy. The state's social policy is considered to be a part of economic policy and is seen as a subsystem that actively interacts with investment policy. In order to implement social policy, the state must solve a number of problems. In particular, it must regulate social and labor relations, create and maintain economic incentives to participate in social production, socially protect basic human socio-economic rights, and develop a social infrastructure that meets the conditions of reproduction and comprehensive human development, as well. All

these depend on social investment. Therefore, the implementation and improvement of state policy in the field of social investment is one of the urgent problems.

The purpose of the research is to study the ways of implementing state policy in the field of social investment activities and to make recommendations in this area. In accordance with the purpose of the study, the following main tasks were set:

- determination of the main goals and priorities of the state social policy;
- to study the mechanisms of regulation of social and labor relations, taking into account the specifics of the transformation of the social regulatory function of the state in the process of formation and development of a market economy;
- to determine the essence and importance of investment policy as a basis for the development of the social sphere;
- to study the structural and organizational problems and modern features of the management of the investment process in the social sphere;
- to study the ways of implementing the state policy in the field of social investment activity;
- to study the impact of social investments on the country's labor market and human capital;
- to determine the ways of effective use of social investments, etc.

The research methodology consists of comparative, developmental dynamics, systematic and factor analysis.

Results of the study: Measures to implement state policy in this area have been systematized through the mechanism of social investment. Also, the problems that may arise in the field of effective social investment activity were studied, suggestions and recommendations were made to solve these problems.

Keywords: investment, social policy, labor resources, human capital, education, living standards

“MOLLA NƏSRƏDDİN” JURNALININ PUBLİSİSTİKASI**Dosent Səba NAMAZOVA**

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Gəncə Dövlət Universiteti

ÖZƏT

“Molla Nəsrəddin” jurnalında qoyulan hər problemin öz janrı və bədii ifadə üsulu olmuşdur. Jurnalda kitablara resenziya, mətbuat xülasəsi kimi daxili və xarici xəbərlər icmal janrında təhlilə cəlb edilirdi. Məlumdur ki, bədii publisistikanın həyatı, baş verən hadisələri əks etdirmə imkanları daha genişdir. “Molla Nəsrəddin” jurnalında bədii publisistikaya daha çox yer ayrılması mövcud ictimai-siyasi, sosial şəraitdən və ədəbi fikrin inkişaf xüsusiyyətlərindən irəli gəlirdi. Jurnal bədii publisistikanın felyeton janrına dair nümunələri mütəmadiyən səhifələrində işıqlandırır. Burada həmçinin pamflet, oçerk, satirik səyahətnamə kimi çeşidli janr nümunələri də dərc olunmuşdu.

Cəlil Məmmədquluzadə və həmkarlarının qələmə aldıkları felyetonlarda kəskin ictimai problemlər qaldırılır, onlar rəngarəng bədii formalarda təqdim edilirdi.

“Molla Nəsrəddin” jurnalının xəbərlərinin yazılmasında əksər müəlliflər iştirak etmiş, yığcam xəbərləri isə əsasən müəlliflərin göndərdikləri faktlar əsasında Mirzə Cəlil özü, yaxud əməkdaşları Ömər Faiq Nemanzadə, Mirzə Ələkbər Sabir, Əliqulu Qəmküsar, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev hazırlamışdılar.

Jurnal müəllifləri xəbərləri işləyərkən çox zaman onların məzmununu xalq ədəbiyyatı nümunələri ilə məharətlə əlaqələndirirdilər. “Molla Nəsrəddin”də atalar sözü, zərbi-məsəl şəklində yazılmış xəbər növlərinə də təsadüf olunurdu. Həmin nümunələr jurnalda xalqda işləndiyi adi mənəşindən fərqli bir tərzdə ifadə edilərək dərin ictimai-siyasi məzmun daşıyır, güclü satirik ovqata köklənirdi.

“Molla Nəsrəddin”in ilk sayındakı “Atalar sözü” başlıqlı yazıdan oxuyuruq:

“Atı atın yanında bağlasan – xan görüb deyər: Birini bağışla mənə”.

Ata malı olan yerdə özün qazandığın haramdır.

Ac toyuq yuxusunda plov görər.

Axşamın işini sabaha qoy, sabahın işini axşama.

Adam yata-yata alim olur.

Adama sözü min kərə deyərlər, qanmasa, eybi yoxdur.

Anlayana da qul ol, anlamayana da.

Olacağa çarə yoxdur, qoy hər nə olacaq olsun.

At at ilə boğuşar, hökumətin işi rast gələr.

Başladığım işi yarıda qoy”.

“Molla Nəsrəddin” jurnalı ikinci nömrəsinin eyni sərlövhəli yazısında da satirik məzmunlu atalar sözlərinə ətraflı yer vermiş, onların ifadə üsullarındakı güclü kinayəyə rəğmən, sözügedən janrın tələblərinə ciddiyyətlə əməl olunmuşdur.

Açar sözlər: Molla Nəsrəddin”, jurnal, felyeton, xəbər, ədəbi fikir

THE U.S. AND THE SOUTH CAUCASUS: IMPOSSIBLE DISENGAGEMENT**PhD in Political Science Gunel ISMAYILZADE**

Co-founder of Education and Development Center (Azerbaijan)

ABSTRACT

The first quarter-century of the South Caucasus independence was followed by the efforts of three heirs of the former Soviets — Georgia, Azerbaijan, and Armenia — to define their geopolitical orientations. This combustible region lies at the crossroads of Europe and the Middle East and borders the Black and Caspian Seas, like much of other post-Soviet Eurasian countries settled at the epicentre of external powers. Despite the homogeneity in their culture, the political, social, economic orientation of the regional countries are divergent. The South Caucasus is the unique arena wherein the interests of the U.S.-Russia-Iran triangle are collapsed. For Russia, this region is terrain for its influence, and a door to the West, also to the Middle East. Yet, the region is not under a threat of Russian invasion, as Russia — the legacy of the Soviet Union with a very wide terrain on the map — is not inclined to expand its territory. The interest of Iran to the adjacent region connected with its European strategy and concerns to obstruct the region from geopolitical rivals — the U.S. Turkey, and Israel.

The Soviet breakup gave the impetus to the U.S. to pursue closer ties with Azerbaijan, Armenia, and Georgia. Despite the relations have passed through different stages, yet the South Caucasus was a part of pro-active U.S. security and energy policy. However, the U.S. is not recently seen motivated to formulate a calibrated policy towards the region for preventing its presence. So, the question is: what would the outcomes of U.S. regression from the region?

Keywords: South Caucasus, U.S., Russia, Iran

EĞİTİMDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ**PHD. Dr. Günel MAMMADOVA**

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

ÖZET

Bilimsel bilgiler, belli bir sistematik içerisinde yürütülen bilimsel araştırmalar yoluyla elde edilmiş bilgilerdir. Bilimsel yöntemlere dayandırılmış olmaları, bu bilgilerin genel geçer olmasını ve aksi ispatlanmadıkça herkes tarafından aynı şekilde doğru kabul edilmesini sağlar. Diğer birçok bilim alanında olduğu gibi eğitim bilimlerinde de bilimsel nitelikteki bilgiler bilimsel yöntemler kullanılarak elde edilir. Eğitim ortamlarında yaşanan sorunlardan, öğrencilerin öğrenme yaşantılarının incelenmesine, ölçme değerlendirme faaliyetlerinden eğitimde kullanılacak yaklaşımlara, teknoloji destekli eğitimin etkililiğinden öğretmen eğitimine kadar birçok farklı çalışma alanında bilimsel araştırma yöntemleri kullanılarak araştırmalar yürütülmekte ve bilimsel bilgiler ortaya konulmaktadır.

Doğal dünya hakkında güvenilir ve geçerli bilgiler edinmenin en güvenilir yolu olan bilim, bilimsel yöntem kullanılarak elde edilen herhangi bir sorgulama alanındaki sistematik ve organize bilgi birikimini anlatır ve benzersiz bir faaliyet olarak tanımlanamasa da ortak uygulamaların ve varsayımların özel bir kombinasyonu olarak düşünülebilir. Bilim, doğal dünyayı incelemek için metodolojik bir yaklaşımdır ve mevcut kanıtlarla, şu an için en muhtemel durumun belirlenmesidir. Bilimsel açıklamalar, gözlem ve deneylerden çıkarılan, güvenilir verilerden oluşan, tekrarlanabilir ve doğrulanabilir olmalıdır

Öğretim ortamında yapılan, çalışmalarda ve öğretim amaçlı etkinliklerde öğrencilerin bilimsel çalışmalara katılması amaçlanmaktadır. Bu bakımdan, eğitim görenlerin bir bilim adamı gibi olaylara yaklaşarak bilgiye ulaşması beklenmektedir. Ancak, bilimsel araştırma yapmanın kişiler tarafından zor bir süreç olarak algılanması, kişileri bilimsel çalışma yapmaktan uzaklaştırabilmektedir. Bu bakımdan, bilim ve bilimsel bilgi arasındaki kavramsal ilişkinin bilinmesi ve bilginin elde edilmiş biçiminin ortaya konulması önem kazanmaktadır. Öğrencilerin öğretim ortamında bilimsel sorgulama yapması istenen ve beklenen bir davranıştır. Lederman, Lederman ve Antink (2013)'e göre bilimsel sorgulama, verilerin gözlemlenmesi, sınıflandırılması, öngörülmesi, sorgulanması, yorumlanması ve analiz edilmesi gibi süreç becerilerinin daha ilerisinde bir süreci kapsamaktadır. Bilimsel sorgulama geleneksel anlamda bilimsel süreçleri içermekte, ancak aynı zamanda bu bilgilerin bilimsel bilgi ile birleştirilmesi, bilimsel akıl yürütme ve eleştirel düşünmeyi de içermektedir.

Anahtar Kelimeler: bilim, araştırma, model, yöntem, stil

AZƏRBAYCAN DİLİNİN ŞİMAL LƏHCƏSİNDƏ E SAİT SƏSİNİN UZANMASI HALLARI

F.ü.f.d. Dosent Könül SƏMƏDOVA İbrahim qızı

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, Filologiya fakültəsi, Müasir Azərbaycan dili kafedrası

Azərbaycan fonetikasında işlənən **E** saiti ön sıra, dilortasi (incə), yarımqapalı, dodaqlanmayan bir saitdir. Bu səsin tələffüzündə dilin orta hissəsi sərt damağa doğru xeyli yuxarı qalxır, dilucu ön alt dişlərə doğru uzanır, lakin dişlərə toxunmur.

Azərbaycan ədəbi dilində e saiti məhdud məqamda, həm də ən az işlənən saitlərdəndir. Azərbaycan dilinin Şimal ləhcəsində e saiti aşağıdakı hallarda uzun teleffüz olunur. Sözlərdə **d, k, y, r** samitlərindən birinin düşməsi nəticəsində **e** səsi uzanır. məsələn: **d** samitinin düşməsi nəticəsində - bu səs sonu samitlə bitən feillərdə indiki zamanda d samiti düşməsi nəticəsində e səsi uzanır. məs gedir- ge:r.

y samitinin düşməsi nəticəsində *çiyə-lək- çe:lex, dəyişmək- de:ş, reyhan- ire:han, ceyran-ce:ran, dəyirman-de:rman, deyir- de:r, yeyirdik- yee:rdix, yeyrisen-ye:sən;*

k samitinin düşməsi nəticəsində *kəklik- ke:hlix,*

r samitinin düşməsinin düşməsi nəticəsində uzun tələffüz olunur. məs.verir-ve:r, dərman-de:rman; (İsmayilli. Qəbələ, Şəki. Qax. Zaq. Bal) və s.

Stolun üste ire:yhan yığf düzsax bidee olsa civin olmuyasıdı (Zaqatala ,Qımır kənd).

E saiti indiki zaman şəkilçisi qəbul etmiş feillər II şəxsin təkində işlənərkən zaman şəkilçisinin tərkibindəki sait və samit səsin düşməsi nəticəsində də uzana bilir. Məs. döyürsən- döyü; sən, // döyee; sən, gedirsən – ge:sən.və.s.

**AN EXPLORATION OF THE IMPACT OF ACADEMIC SCHOLARSHIP ON
ACADEMIC PROCRASTINATION AMONGST THE HIGHER INSTITUTION
STUDENTS**

Abdul-Rahman Balogun MUHAMMED-SHITTU

School of Humanities, Education and Social Sciences (HESS), Khazar University (Neftchilar
Campus) 41 Mehseti Street, AZ1096, Baku, Azerbaijan

ABSTRACT

This study concentrated on academic scholarship as a practice of award or financial assistance and support for students to further their education and to enable them to accomplish their academic aims and perform excellently. Several studies have dealt with the concepts of scholarship and academic procrastination but independently. The present study is the first to explore the influence of academic scholarship on academic procrastination among the students. The research paper adds to the literature through the exploration of scholarship impact on academic procrastination using a unique sample of a private university students as a control group. The students were categorized into four groups in accordance with their scholarship status and questionnaires (PASS) measuring academic procrastination were randomly distributed across the control group of 205.

In line with the study hypotheses, scholarship was reported to be substantially impacted academic procrastination among the students. Recipients of full scholarship with monthly scholarships were reported with the lowest level in all designated areas of academic procrastination. Contrarily, non-scholarship recipients among the participants were described with the maximum rates of academic procrastination in all selected domains as sketched in the study. Evaluating the twofold outcomes indicates irrefutable influence of scholarship on academic procrastination. Accordingly, the study investigated the impact of scholarship on gender's academic procrastination. It was confirmed that the females procrastinate marginally higher than males. In terms of generalisability, the approach adopted to gather the data of this study, likewise the large size out of the general populace make these findings generalisable.

Keywords: academic scholarship, academic procrastination; higher institution.

ТЕРМИНЫ, ИХ ЗНАЧЕНИЯ И ОБРАЗОВАНИЕ ПРИ ПОМОЩИ КАЛЬКИ

TERMINLƏR VƏ ONLARIN KALKA USULU İLƏ YARADILMASI

TERMS THEIR MEANING AND FORMATION OF CALQUES

Вафа БУНЯДОВА

Азербайджанский Архитектурный и Строительный Университет

Кафедра Иностранных Языков, ст. преп.

РЕЗЮМЕ

В статье в основном рассматриваются исследования терминов, их использование и изучение в сфере постоянного развития языка. Термины составляют огромную часть каждого языкового словаря. Особое значение уделяется заимствованным научным теориям. Это также самая интенсивно развивающаяся часть. В процессе обогащения терминологической системы заимствованные термины играют решающую роль при словообразовании. Изучение заимствованных терминов может дать ценные данные относительно взаимосвязи истории языка и истории общества. Заимствование – это слово или фраза, взятая из другого языка, но переведенная на соответствующее английское слово и все еще сохранившая свое первоначальное значение. В данной статье анализируются посторение терминов и образование способов перевода заимствованных слов, раскрывается информация о терминах и об их основной значимости, поясняются точки зрения ученых лингвистов о терминах и о способах их создания способом кальки. Помимо этого, освещаются простые и сложные способы образования калек.

Ключевые слова: Термин; звуковой комплекс; неопределенное значение; понятия; функция термина; словосочетание; калька; международные термины; терминологическое словосочетание; способ кальки

SUMMARY

Abstract The article deals with generally about the investigation of terms, their use, and the study in the field of sustainable development of a language. Terms constitute the greatest part of every language vocabulary. Special attention has been given to the loan terms their essences, formation ways, and various scientific theories. It is also the most intensely developing part. In the enrichment process of terminological system the loan terms are playing the crucial role in word formation. The study of loan terms can give very valuable data concerning the interdependence of the history of

language and the history of society. Calque is a word or phrase taken from another language but translated to corresponding English words still retaining the original meaning. Calque contributes to the richness of a target language by avoiding the direct use of foreign words. Calque is a construction, unlike a loan which is a phonetic and morphologic adaptation. In this article the construction and types of calques are analyzed and various linguists' opinion about the terms and the creation of the loan translation ways are also explained.

Keywords: term, voice complex, indefinite meaning, idea (notion), term function, word-combination, loan translation, international term, term combination, loan translation way.

TÜRK DESTANLARINDA ATASÖZLERİ
PROVERBS IN TURKISH EPIC LITERATURE

Öğr. Gör. Dr. Muhammet ATASEVER

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Ortak Zorunlu Dersler Koordinatörlüğü,

Türk Dili Bölümü

ÖZET

Edebiyat yalnızca yazılı eserlerden müteşekkil bir bilim sahası değildir. Aksine onun doğuşu, hayatını sürdürmesi ve yaşam bulması söz ile başlamıştır. Farklı ortamlarda ve bağlamından olabildiğince koparılmadan halkın verimlerini yakalayıp işleme isteği veya ihtiyacı folklor adında yeni bir bilimin doğmasına dahi zemin hazırlamıştır. Her ne kadar ilmi bir saha oluşsa da edebi dediğimiz ya da edebiyat diye adlandırdığımız sanatsal kaygı ile üretilmiş birçok mahsul elektronik ortam dâhil ekseriyetle kayıt altına alınmamıştır. Çünkü insanların kolektif yahut bireysel meydana getirdiği yaratmalar hayatın bir parçasıdır ve tamamını herhangi bir mecrada tutmak zaman, mekân ve nihayetinde imkânlar dâhilinde mümkün değildir. Edebi ürünler bazen yaratıldığı bağlamı ile birlikte bazen de bağlamından kopararak çekilen fotoğraflardır. Oysa sanatsal ve estetik değeri olan, insanın yaradılışından da önce yaşanmaya başlamış ve durmadan yenilenerek, değişerek, dönüşerek yaşamın içinde birer canlı timsali hayat sürmektedir.

Mesel, darb-ı mesel yahut atalar sözü de; esasen kalıplaşmış sözlerin bir türü olan deyimlerle birlikte; edebi değer taşıyan, halkın ağzında kendisine en fazla yaşama şansı bulan ve her an yeniden doğan önemli özlü hikmetlerdir.

İlk yazılı belgelerden şu ana kadar bir şekilde yazılı, sözlü, görsel, işitsel yahut teknolojinin verdiği diğer imkânlardan faydalanılarak korunan söz konusu veciz ifadeler çeşitli tecrübelerin neticesinde ortaya çıkmıştır. Binlerce yıl çok geniş coğrafyalarda hüküm süren Türk boylarının duyuş, düşünüş ve hissedişini hülasa kültürünü yansıtan bu yaratmalar temel manada insana yol gösteren, anlatıma güç ve güzellik katan, kendine has kimliğe sahip bir okuldur.

Çalışmamızda temel Türk destanları olarak tanımladığımız Oğuz Kağan, Manas, Dede Korkut, Köroğlu anlatmalarında ve Türkün kültür köklerini görebildiğimiz Sibiryaya Sahası Türk Destanlarında atasözleri tasnif edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Destan, Atasözü, Oğuz Kağan, Dede Korkut, Manas, Köroğlu, Sibiryaya.

ABSTRACT

Literature is not just about *belles-lettres* in written form. Rather, it was born as oral literary production. The desire or need to capture and process folk productions from different environments without severing their contextual meaning has even laid the ground for the birth of a new science called *folklore*. However, many productions produced with artistic anxiety known as literature have yet to be preserved in digital formats. For, the individual and collective creations are part of life and it is impossible to comprehensively collect them in any medium. Literary products are considered photographs sometimes taken with or out of the context in

which they are created. Yet, the products with artistic and aesthetic value existed before the creation of mankind and still survive by constantly renewing, changing, and transforming themselves.

Sayings, aphorisms, or proverbs as well as idioms are important wisdoms with literary value with the highest chance of preservation inside public and they are reborn at any moment in history.

These aphoristic expressions which have been protected from the first written documents in history by taking advantage of written, verbal, visual or aural means have emerged as the result of various experiences. These creations reflecting the sense, thought, and feeling of the Turkish tribes, which reigned in very wide geographies for thousands of years, are a school themselves that has a unique identity with the role of guiding people and embellishing expression.

This study classifies the proverbs in Oghuz Khan, Manas, Dede Korkut, and Korođlu narratives as well as in the Siberian Field Turkish Epics where cultural roots of the Turkish can be observed.

Keywords: Epic, Proverb, Oghuz Khan, Dede Korkut, Manas, Koroglu, Siberia.